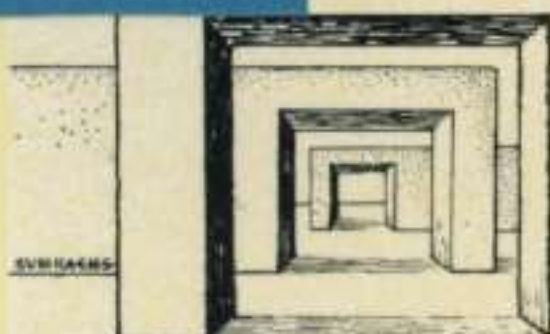

PREMI CRÍTICA 1969 DE PROSA DE
«SERRA D'OR»

MARIÀ
MANENT
a flor d'oblit

pròleg de
Joan Teixidor

ABC DEFG
HIJKLMN
OPQRSTU
VWXYZ

EX-LIBRIS BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Marçà Marçà

ANTOLOGIA CATALANA

dirigida per Josep Molas

Pròleg de Joan Teixidor

Antologia de la cultura catalana de tots els temps, que, dirigida al lector no especialitzat, ofereix alguns dels autors més importants i representatius. Hi són inclosos, a més dels autors més importants, alguns dels historiadors i escriptors de la política i cultura dels segles XIX i XX. El con-
junt d'aquests autors d'aportacions importants a la cultura catalana i a la cultura universal.

ANTOLOGIA CATALANA

dirigida per Joaquim Molas

Antologia de la cultura catalana de tots els temps, que, dirigida al lector no especialitzat, ofereix alhora als estudiosos textos rigorosos i manejables. Hi són inclosos, a més dels textos literaris importants, textos dels historiadors i economistes, dels polítics i pensadors més significatius dels Països Catalans. El conjunt dels volums d'aquesta antologia ha de constituir una vasta síntesi textual i crítica de la cultura catalana.

Marià Manent

A FLOR D'OBLIT

Pròleg de Joan Teixidor

edicions 62, barcelona

Marià Manent

ANTOLOGIA CATALANA A FLOR D'OBRI

Pròleg de Joan Teixidor

Aquesta és una antologia de la poesia catalana del segle XX. És una selecció de les obres dels autors més importants i representatius de la poesia catalana contemporània. La selecció ha estat feta per l'autor, que ha volgut reflectir la diversitat i la riquesa de la poesia catalana d'aquesta època. La antologia està dividida en dos volums: el primer volum conté la poesia dels anys 1910-1939 i el segon volum conté la poesia dels anys 1940-1968. La selecció d'obres ha estat feta seguint el criteri de la qualitat i de la representativitat de la poesia catalana d'aquesta època.

Primera edició: maig de 1968

© Marià Manent, 1968, Barcelona.

Propietat d'aquesta edició (inclosos el pròleg i les taules) d'Edicions 62 s/a., Casanova 71, Barcelona.

Imprès a Flamma, Pallars 164, Barcelona

Dip. Legal B. 19477 - 1968

Marià Manent va néixer a Barcelona l'any 1898. Els seus avantpassats paterns i materns eren del Maresme, de Sant Pere de Premià. Pot haver heretat el gust d'escriure un dietari dispers com el que publiquem avui en aquest volum d'«Antologia catalana», d'un besavi seu, Pau Manent i Abril, que va ésser secretari del seu poble i va deixar uns papers inèdits on apuntava els fets familiars importants i també els esdeveniments de la vida pública d'aquell segle XIX tan agitat: aldarulls, un dels primers atemptats socials ocorreguts a Catalunya, etc. Pel que fa al seu pare, conegué l'aventura típica de tanta gent del Maresme del seu temps. Emigrà a Amèrica i tingué un negoci de boscos al Gran Chaco. El poeta em diu que «anava a cavall i vigilava la feina dels indígenes. Solia dormir a ple bosc, protegit per una mosquitera, i més d'una vegada va sentir bramular el puma». Aquesta estampa romàntica no s'adiu massa amb el que havia d'ésser la vida del poeta, pacífica, ordenada, discreta. Manent va fer estudis de comerç i d'idiomes. El coneixement de l'anglès ha estat decisiu en el seu cas, perquè el portà a la intimitat d'una poesia que havia de marcar poderosament la seva obra. De molt jove, col·labora en una entitat financera. Després intervé en una empresa d'arts gràfiques i és soci de l'Editorial Poliglota en una època en què hi intervenia Josep Carner. Totes aquestes experiències el porten al món editorial, on el seu gust i els seus coneixements literaris podien ésser d'una gran eficàcia.

Però parlem d'un poeta que ha sentit com pocs la veu de la Natura compassant-se amb la del seu esperit. Llavors, tant com el seu itinerari de treball, ens interessaran els seus paisatges. Primer, el familiar de Sant Pere de Premià, que en els anys infantils alterna amb el de Samalús, a l'Alt Vallès. Després, descobriment de Viladrau i d'aquella muntanya d'ametistes dels Bofill, dels dos Jaumes: Jaume Bofill i Ferro i Jaume Bofill i Mates, o sigui «Guerau de Liost». Passa moltes temporades entre aquella gran fluència vegetal, una mica

de Nord d'Europa, vessada en el cor de Catalunya, i concretament, en uns temps terribles de guerra, hi veu passar no sols uns dies venturosos d'estiu o de tardor, sinó tota la roda monòtona dels anys. Després de la guerra, el seu paisatge més habitual serà el de l'Aleixar, prop de Reus, a les envistes de les muntanyes de Prades. En tots aquests llocs, Marià Manent ha anat aprofundint el trenat subtil de les equivalències que li exigia el seu concepte de la poesia, «aquesta rara confluència del llenguatge, les coses i el cor de l'home». El seu afany de precisió necessitava aquests contactes que el feien un gran expert de la vida de les plantes i dels ocells, disciplines necessàries per una certa poesia irrenunciable per a ell.

Podríem afegir a aquests paisatges quotidians els més esporàdics dels viatges. Abans de la segona guerra mundial, coneix França, Bèlgica i Anglaterra. Amb Mil·làs-Raurell, representa el PEN Club català al Congrés d'Edimburg del 1934. Després de la guerra torna a Anglaterra i a Bèlgica, visita Alemanya i passa temporades a Suïssa. En aquests llocs, visita amics, coneix poetes d'altres països, en la petita internacional de la poesia, tan humil per la seva ressonància, però tan eficaç per la seva extensió. Manent ha estat una mica un ambaixador de les nostres lletres pel món. La poesia organitzada —Amics de la Poesia, congressos de poesia, «Revista de Poesia» (1925), o «Quaderns de Poesia» (1935)— ha trobat en ell un col·laborador eficaçíssim. En el nostre cas, aquest paper no era moltes vegades estrictament literari. S'hi implicaven sovint moltes altres exigències. Manent les ha ateses sempre amb una netedat exemplar.

En aquest succint esbós biogràfic, només hi voldríem afegir ara un petit detall que encara continua essent paisatge. A Marià Manent, li ha agradat sempre molt caçar. Coneix les perdius i les llebres de la província d'Osca cap a Tamarit de la Llitera i Benavarri. Amb Josep Botey, caçador famós, ha empaitat els isards al Puigmal. La mica de violència de la caça potser sembla que no s'adiu massa amb la dolcesa d'una poesia on tantes vegades canten ininterrompudament els ocells. Però això és un miratge. Els caçadors estimen els ocells i estimen el paisatge, i per això s'hi perden. Potser, a més, en la petita aventura, Marià Manent podia evocar de

tant en tant, com en un pàllid reflex, l'altra aventura del seu pare en els boscos del Gran Chaco.

* *

L'obra literària de Marià Manent és d'una gran coherència. En la seva bibliografia, no massa extensa, no hi trobarem el gènere intentat i abandonat, la prova-tura que es lliga en un impuls de joventut que no ha sabut resistir una temptació. Sembla com si ja des del primer moment el poeta sabés quins eren els seus límits, el terreny exacte que havia de trepitjar. No s'ha mogut mai d'uns amors concrets, i quan en el seu pròleg al llibre *Com un núvol lleuger* ens diu «que ha tornat a la poesia xinesa com qui torna —després de més de trenta anys— a una terra estimada» comprenem que això és la situació normal de tota la seva obra. Home de fidelitats, és segur que no li era difícil cap retorn. L'obra s'ha depurat i expandit amb el temps, però ja des del primer moment contenia en germen totes les seves possibilitats. Per aquest fet ens dona la impressió d'una obra tancada, reclosa en ella mateixa, parada en el seu temps i en el seu aire. Indiferent a la novetat i al canvi si això representa un perill per a la seva integritat.

En primer lloc, hi ha la seva limitació temàtica. Descomptant algun encàrrec editorial que no pesa massa en la seva obra, Marià Manent només ha escrit poesia, traduccions de poesia, un dietari que no dubto a qualificar de poètic i assaigs preferentment sobre poesia. Encara aquests assaigs sobre poesia no han d'ésser entesos com els que podrien sorgir de la ploma del pur crític literari, o de l'erudit, o de l'investigador. Pertanyen més concretament a la pròpia meditació poètica, són com un element complementari del treball més íntim. Es lliguen amb lectures que interessin i no amb coses que cal saber o aprendre. Hi ha potser com un luxe en aquesta actitud tan independent de tot el que no sigui el seu mateix interès. Però també és el secret d'aquella coherència que dèiem. Res no distreu l'elaboració d'un gust, el treball d'una sensibilitat. Tot va cap a un mateix final. Els comentaris de Manent, a vegades agudíssims, sobre altres poetes encara són, molt sovint, una referència a la seva mateixa poesia.

Per aquest motiu s'impliquen amb notes de paisatge, amb detalls personals, amb consideracions de tipus subjectiu. És una crítica impressionista de poeta, i que respon a aquella vella convicció que «només els poetes poden parlar de poesia». No discutim ara l'oportunitat d'aquesta frase, però és segur que algú se la imagina necessària quan s'entra una mica a fons en un secret que ja no és merament tècnic.

Els sis llibres de poesia de Marià Manent publicats al llarg de gairebé cinquanta anys són els següents: *La branca* (Impremta de Sallent, 1918), *La collita en la boira* (La Revista, 1920), *L'aire daurat. Interpretacions de poesia xinesa* (Atenes, A. G., 1928), *L'ombra i altres poemes* (Atenes, A. G., 1931), *La Ciutat del Temps* (Òssa Menor, 1961) i *Com un núvol lleuger. Més interpretacions de lírica xinesa* (Òssa Menor, 1967). Afegim a aquest apartat els fragments del seu dietari recollits en *Montseny. Zodiàc d'un paisatge* (Atenes, A. G., 1948). De crítica, tenim *Notes sobre literatura estrangera* (La Revista, 1934), articles dispersos en periòdics i revistes no recollits encara en volum,* i els mateixos pròlegs d'alguns dels seus llibres de poesies, que contenen sempre notes molt importants per a comprendre la seva actitud. Completa aquesta bibliografia la seva importantíssima obra de traductor de poesia anglesa: *Sonets i odes de John Keats*, pròleg d'Eugeni d'Ors (La Revista, 1919), *Poemes de Rupert Brooke*, pròleg de Carles Riba (La Revista, 1931), *Versions de l'anglès* (Edicions de la Residència d'Estudiants, 1938) i *Poesia anglesa i nord-americana* (Editorial Alpha, 1955).

En aquesta classificació de l'obra bàsica de Marià Manent es planteja el problema de si els dos llibres de poesia xinesa han d'anar col·locats en el rengle de l'obra original o en la del traductor. Ens hem decantat per la primera de les dues solucions, no tant perquè ens afecti massa la paraula «interpretacions» que acompanya els títols de *L'aire daurat* i *Com un núvol lleuger*, com pel convenciment que en aquest cas la manipulació del poeta que interpreta o tradueix ha estat decisiva per a donar caràcter i perfum al text nou. Els límits, en

* La major part d'aquests articles, traduïts al castellà, foren reunits en el volum *Cómo nace el poema y otros ensayos y notas* (Madrid, Ed. Aguilar, 1962).

aquestes qüestions, seran sempre una mica confusos. Alguns dels poemes anglesos traduïts per Manent contenen també fatalment una interpretació. I els poemes xinesos tampoc no seran absolutament reinventats. És evident que els ocells que hi canten, els sentiments que hi juguen, arriben gairebé a ésser propis, però no podríem dir el mateix del jade o dels borseguins brodats amb or. Com sigui, creiem que cal fer la distinció entre Manent traduint poesia anglesa o Manent interpretant poesia xinesa. Ens sembla lògica. A més, la pura originalitat és un prejudici molt modern. En poesia, com en art, s'ha partit sovint d'una obra anterior, i en les variants s'han afirmat personalitats i estils. És innegable que, si prescindíem d'aquestes interpretacions xineses, se'ns escaparia una bona part del més recòndit del món poètic de Marià Manent.

* *

Aquest món poètic, l'hem de veure plenament situat dins les coordenades del nostre Noucentisme. Si assenyalàvem la fidelitat com una de les virtuts d'un caràcter, en ella mateixa trobaríem el perquè d'una certa submissa trajectòria que els anys només alteren, si ho fan, amb una singular parsimònia que ens estalvia qualsevol contrast violent. És innegable que no és el mateix l'arbitrarisme més barroc i decoratiu dels primers llibres de joventut que el joc més absolut de la breu i arborada excitació de l'època posterior. Hi ha molt camí i molta lectura entremig, molt pes de la poesia que es feia a Europa entre la primera i la segona guerra mundial, que justifica la successiva entrada del simbolisme en una expressió. Però, amb tot, aquell primer fervor carnerià presidirà contínuament l'estrofa i ens serà impossible de no veure sempre en Marià Manent com el colofó equilibrat i perfecte d'un moviment que es produí a casa nostra imaginant o enyorant perfeccions. El mateix to tan europeu i civilitzat en seria una prova concloent. Fins i tot una certa distància aristocràtica i esquiva que s'imagina com a pròpia d'un art madur.

Hem dit colofó o final d'una escola perquè és clar que Marià Manent arriba al moment de recollir tots els fruits que des de Carner i Guerau de Liost s'havien anat

preparant en el joc d'una llengua cada dia més apta i capaç. Jaume Bofill i Ferro parla de Manent com «del mestre insuperat del vers català, el qual ha sabut convertir en una cosa delicadament luxosa, pròxima a tot el que sembla, en la seva fragilitat i lleugeresa, freqüent a freqüent d'evaporar-se en ésser espiritual, com és ara les flors, els ocells o les cabelleres femenines». Es planteja en aquesta frase l'essència simbolista d'una poesia, però també aquell valor que dèiem de coronament d'una etapa, de punt màxim en la virtualitat expressiva. Potser el fet mateix d'ésser com un fill petit del Noucentisme li va permetre de captar-ne amb més llibertat alguna de les exigències. Els seus mestres encara s'hagueren de plantejar polèmicament les seves afirmacions. I es veieren obligats a remarcar-ne l'accent, s'hagueren d'extrafer a ells mateixos. Pensem ara en tota la prosa poètica d'Eugeni d'Ors, d'un barroc contradictori a les mateixes idees propugnades. Aquella Ciutat, en majúscula, era un camp de lluita i no permetia aquella naturalitat que, a Manent, li fou donada gairebé de cop. I, amb la naturalitat, la distància elegant, el gest segur, gairebé indiferent. En aquest sentit, la poesia de Manent té sempre alguna cosa de corollari segur, de punt final, d'acabat brunyit i perfecte. Alguns dels seus poemes arriben a la nostra orella com un exemple clar d'allò que se'n diu clàssic en una literatura. Tot hi és ponderat i exacte. No li sobra ni falta res. Veuen passar el temps sense que se n'alteri la superfície cristal·lina.

El pas al simbolisme havia d'accentuar aquestes característiques que veiem arrelades en un clima de civilitat noucentista. Quan en la poesia ja no hi ha gairebé res fora de la seva estricta suggestió verbal tan perfectament modulada és quan comença a ésser-hi tot. Tot, en aquest cas, és aquella mateixa evasió transcendentalitzada que li atorga la seva transparència. Això és el que es creu des d'un determinat angle de visió que en una altra època podia semblar insuficient o fals, però que en aquest cas és necessari per a comprendre'n el joc. Expectant, reservada, extàtica i reflexiva, la poesia espera en la seva mateixa disciplina aquell restant d'estremiment que l'encela o la crispa. És una pulsació molt tènue, gairebé soterrada, que voldria silencis entorn seu, però que lluu com una petita

flama, com l'iris de la perla o aquelles gotes de rosada matinal sobre les roses.

El món es va creant a base de subtils limitacions que el decoren i el preserven. Serà sempre una mica un món inventat; encara aquí persistirà el rastre de l'arbitrarisme. Qualsevol cosa correspon a una altra en un joc d'interferències o de símbols que ens fan passar fàcilment de l'objecte al sentiment i de la música al cor. En aquest aspecte el pes de les influències nòrdiques, dels grans poetes anglesos, serà constant i fecund. Ja dèiem que la lectura dels poetes no és mai, en aquest cas, simple informació, sinó que és un nodriment real, un estímul continu. En aquest art tan culte, l'exemple del poeta que l'ha precedit en un gest similar, en una actitud paral·lela, comptarà fatalment en la seva reacció més íntima. En les notes del seu dietari, el poeta ens parla continuament del llibre que llegeix o, més ben dit, del llibre que l'acompanya en les seves passejades pel camp. El veiem en aquesta contínua interacció de paisatge i lectura, el gest reposat i somniós, habitant d'un reialme que s'ha anat construint a base d'amors que no podien ésser mai abandonats i de riqueses que el temps anava acumulant. Amors segurs, indubtables, com la mateixa terra o la sang, riqueses breus, succintes, com les gemmes o els brins d'herba, que van apareixent en el tramat entre aristocràtic i humil del vers, d'una calligrafia precisa, gairebé pre-rafaelita, amb el seu realisme detallista i la seva fuga emmelangida.

Mai no insistirem prou en el pes del paisatge sobre aquesta poesia tan ben dibuixada. Convé fer-ho, perquè la gravitació sobre ella de tants ferments culturals, el fet d'ésser un producte tan complex i elaborat dins la seva insòlita senzillesa, ens podria inclinar a fer-nos-en una idea falsa. El joc de l'arbitrarisme noucentista i del Simbolisme europeu del seu temps ens podria fer pensar en una poesia de laboratori. I res no és més lluny d'aquesta frescor que manté sempre intacte tot el seu perfum. Ara el paisatge és alguna cosa més que el simple espectacle natural. És el tot d'una vida, els passos d'un home, exactament allò que el feia viure i prosperar, que l'anava conformant. Tota una sèrie de fets i de circumstàncies que el duïen cap aquesta actitud on la melangia és una saviesa i el refús una tria.

Aquest home amb «cara d'àngel fatigat», com ens diu Josep Sebastià Pons, quan refusava l'estridència era perquè un ressort gairebé moral l'hi empenyia, quan defugia les grans frases era perquè no podia suportar-ne la buidor, quan retallava el vers i el reduïa al seu mínim era perquè ja no necessitava cap altra paraula. En la usura d'aquesta poesia hi ha una gran riquesa concentrada i en els seus silencis totes aquelles coses que se sospiten. La llegiu sempre meravellats, amb una sorpresa creixent. I amb això volem dir fins a quin punt és jove.

★ ★

El «dietari dispers», recollit en aquestes pàgines, com se'ns diu en la nota preliminar, és un fragment d'un dietari més ampli, una part del qual fou publicada en *Montseny. Zodíac d'un paisatge*, l'any 1948; les altres parts són encara inèdites. Però les anotacions que ara es publiquen ja són suficients per a fer-nos veure el seu caràcter i la seva importància dintre l'obra de Marià Manent.

En primer lloc, insistim en el fet que continuem movent-nos en aquestes pàgines en el mateix clima poètic de sempre. Algunes d'aquestes notes ja són poemes a mig fer, per no dir fets. Ens revelen, també, fins on arriba aquell afany de detallisme i precisió que hem assenyalat com a característica d'un estil. En aquest aspecte, és curiós de comprovar que la seva adjectivació arriba un moment que ens fa pensar en la d'un altre escriptor gairebé de la mateixa edat i que, per múltiples raons, semblaria impossible de relacionar amb ell. Ens referim a Josep Pla. Això, ho nensem quan llegim: «Mar de color d'aigua amb anís, amb una bellugadissa de blau més fosc —nuvolets flotants. Cel de foc, cel de color de plom, de color de llimona i de pera d'hivern.»

El dietari recull notes del 1918 al 1966. Això vol dir que es refereix pràcticament a tota la vida del poeta. Les dels primers anys tenen un gran interès per a comprendre l'ambient de la seva formació intel·lectual. Hi apareixen sovint els noms de Carner i d'Eugeni d'Ors. En relació amb aquest últim, les notes contemporànies als fets que produïen la seva ruptura amb la

Mancomunitat vénen a confirmar les versions més autoritzades dels comentaristes actuals d'aquest drama.

Però, més que fets i notícies, trobarem en aquestes pàgines estats d'ànim, suggeriments, imatges retallades, com «aquella fulla amb venes ben visibles en la llum, fent com el teixit d'una carta hidrogràfica» o aquells «adoquins [que] són tan purs com el cel». En resum, tot allò que ens porta a la part més secreta i decisiva d'aquest poeta que gosem qualificar de pur perquè estem segurs que en aquest cas aquest adjectiu, tan abusivament utilitzat tractant-se d'una determinada poesia, ens sembla que torna a tenir el seu sentit primigeni.

JOAN TEIXIDOR

A FLOR D'OBLIT

Dietari dispers
(1918-1966)

A FLOR D'ORBIT

Dietary Dispers
(1978-1988)

NOTA PRELIMINAR

Els fulls de dietari aplegats en aquest llibre són, certament, molt dispersos. En part, perquè provenen d'una tria, i també perquè, originàriament, el dietari ha anat formant-se d'una manera irregular, amb grans llacunes, amb trencaments no pas de dies, sinó de mesos i d'anys. Des del 1918 fins al 1924 les llibretes on escrivia tenen el text ben compacte; però després les anotacions s'interrompen fins a començos del 1937. La represa, rigorosament diària, cobreix gairebé tot el període de la guerra civil espanyola. D'aquelles notes vaig publicar-ne una tria amb el títol de *Montseny. Zodiàc d'un paisatge* (1948). Conté gairebé exclusivament impressions del pas del Temps per les quintanes, les afraus, les valls tranquil·les. El renou i l'angoixa de la guerra hi traspuen, és clar, però no gaire. Algun dia, potser, donaré a l'estampa els fulls encara inèdits d'aquell període, que es refereixen no pas a la història de la natura, sinó a la trista història de l'home.

Ni la part anteriorment editada, ni la que recull *A flor d'oblit* no foren escrites, ho dic ben sincerament, pensant en la seva possible publicació. Anotava les coses per a mi, obsedit per la voracitat del Temps que tot ho esborra. En els períodes en què el ritme del dietari tenia una certa regularitat, però amb massa freqüents llacunes, el text consigna, ara i adés, la recança de no poder reflectir dia per dia l'esvanívola experiència. La nota del 27 de novembre del 1942 insisteix sobre el tòpic terrible de la fugacitat: «El Temps se'ns enduu; la vida sembla, alhora, llarga i brevíssima. Quants continents del meu passat dormen ja en l'oblit! Només en queden petxines apagades, brins d'herba seca...»

Potser equivocant-me, he consentit a donar a les meves notes una destinació que no era la prevista. «*En ces choses qu'on peut "parler" ou encore écrire pour soi* —deia Ramuz, el 21 de novembre del 1918, en una carta adreçada a Edmond Gilliard, director dels «*Cahiers Vaudois*», que li havia demanat uns fulls de dietari, un original titulat *Jours*—, *je me demande s'il convient vraiment de les publier. Il faudrait les faire passer autrement dans son travail. Le pourrai-je?*» El lector encuriosit dels secrets de l'elaboració literària tro-

barà en aquest recull algun text que «ha passat», amb major o mínima metamorfosi, a un treball destinat al públic, és a dir, que s'ha reencarnat en el passatge d'un pròleg o en les estrofes d'un poema.

Puc assegurar que dono els textos d'aquest breu volum tal com van redactar-se originàriament, sense més reelaboració que les lleus alteracions estilístiques indispensables en unes anotacions la majoria de les quals foren escrites ja fa trenta o quaranta anys.

M. M.

Setembre 1967

29 juny. Aquest vespre Teixeira de Pascoaes ens ha donat una lectura de poemes al local de la Joventut Nacionalista. Eugeni d'Ors l'ha presentat (jo no havia sentit mai cap discurs d'en Xènius). Ha dit que, talment com els enamorats, hem interrogat l'alfàbrega, en l'ardència d'aquestes nits de juny, per descobrir l'enigma de l'esdevenidor que escaurà a Portugal i a Catalunya. L'alfàbrega no ens ha respost, però mentre introduïem els dits en la planta, les dues mans s'han trobat i han anat instintivament a l'encaixada. D'aquesta encaixada i la seva emoció ha d'endur-se'n un bon record el poeta de Lusitània que ha estat aquests dies l'hoste de Catalunya.

1 juliol. En el seu arbitrarisme, Eugeni d'Ors ha creat un nou estil d'oratória: cenyida, elegant. Ahir, després del banquet ofert a Teixeira de Pascoaes, parlà per dir en la intimitat la tragèdia que aquests dies s'ha anat congriant dintre seu. Per una banda, amb pocs dels conferenciants vinguts a Catalunya s'havia sentit tan profundament compenetrat com amb Teixeira; i per altra banda, l'expressió de l'ànima de Portugal que ens duia el poeta feia comprendre a Eugeni d'Ors l'essencial diferència que hi ha entre les orientacions i els ideals portuguesos i els de Catalunya.

Parlant en l'esfera de la moral pura, els actes que els pobles realitzen per assolir llur ideal troben llur qualificació ètica en el fi perseguit. I, amb tota la sinceritat que escau a una amistat profunda, cal dir que, per nosaltres, trobarà una qualificació moral dolenta la *voluntat de ruïna* que alimenta l'ànima portuguesa, aquesta complaença conscient en les empreses fracassades. Portugal, que sembla tenir una Atlàntida enfonsada en el seu mar, que constantment el crida, és, com l'ànima de les races germàniques, netament oposat al nostre esperit de mediterranis. Nosaltres ens movem per la *voluntat d'èxit*, i cerquem sempre un feliç desenllaç per a les nostres empreses. El nostre heroi no és Tristany, sinó Ulisses, que no fóra Ulisses sense el triomf definitiu.

14 novembre. «La vida a l'encant»: així es titula el primer article que Eugeni d'Ors ha publicat, avui, després de la seva greu malaltia. M'ha impressionat molt. Diu la humiliació del «morir en els trencacolls o els trencapits d'una infecció bastarda» quan les joventuts estrangeres morien dins l'aurèola de la immortalitat i de l'heroisme. Aquesta és, diu, una clara i magna lliçó de Déu. Parla d'un possible, pròxim, nobilíssim «morir per la Pàtria».

28 novembre. He assistit, al Masnou, a l'enterrament de na Teresina, dita «Taleca», cosina del meu pare. Feia una tarda molt suau. Hem anat pujant fins al cim del poble, on hi ha l'església. Les grans campanes ressonaven com uns malls aeris en el front pur de la tarda. La gent sortia a les portes per contemplar la comitiva. Després, a l'estació. Posta lenta. Mar de color d'aigua amb anís, amb una bellugadissa de blau més fosc. Nuvolets flotants. Cel de foc, cel de color de plom, de color de llimona i de pera d'hivern. Les muntanyes eren rosades. Les vies brillaven al sol ponent.

5 desembre. Sóc a Cervera. Ens hem llevat a quarts de set i hem anat a l'estació. Matí fresc i puríssim. Vora l'estació hi ha un camp de blat jove, d'un verd metàl·lic, tot moll de rosada brillant. Les muntanyes llunyanes són d'un blau inefable. Ara tinc davant meu l'eixida d'una casa humil. Hi ha un petit pou voltat d'arbustos, d'un verd molt net. El sol d'hivern, sota el cel blavíssim, bat damunt la paret de pedra grisa i seca, sense ciment. Pengen a les finestres unes robes immòbils. Hi ha, a contracel, un arbre tot nu.

23 desembre. Ahir, a la tarda, vaig parlar llargament amb Mestre Ruyra. És molt interessant el que ens cità d'Henri Poincaré sobre les intuïcions dels matemàtics. «L'Ors —comentava en Ruyra— ha afirmat que la creació artística es produeix en l'ordre lògic, com la resolució d'un problema. Això és fals. El factor "inspiració" és una cosa certa. Poincaré ho explica bellament. A més del jo conscient, actua en nosaltres un jo inconscient, *subliminal*, que treballa sense cap relació amb la consciència. El resultat de les seves combinacions esclata en sobtades il·luminacions de l'esperit. I en la invenció

matemàtica aquestes "inspiracions" són gairebé sempre veres. Cal atribuir a una especial sensibilitat estètica dels matètics el fet que només sorgeixin a la consciència les "inspiracions" que revelen una veritat i que afalaguen naturalment aquesta sensibilitat estètica. Això —afegia en Ruyra— pot aplicar-se als artistes amb més raó.»

24 desembre. Avui, a la Redacció de «La Veu», he estat una llarga estona amb en Carner. M'ha aconsellat que tradueixi una novel·la de Wells que em deixarà i, si no m'agrada, algun llibre de Kipling o de Chesterton. Ens ha divertit comentant la novel·la humorística anglesa i contant arguments i anècdotes. Hi havia també en Manuel Reventós, en Pellicena i en Rucabado. En Carner deia, parlant dels anarquistes catalans, que s'acabarien així que es donés als qui més criden una caseta amb un hort. «El català —ha dit—, des del moment que posseeix una tomaquera, està farcit de dret romà.»

17 abril. Dijous Sant. A la parròquia combreguen molts fidels. Cel clar i fulles verd clar, aire fresc i sol benigne amb totes les dolçors de l'abril. Jordi March,* a «La Veu», escriu uns bells comentaris sobre l'essència de la poesia hebraica, amb motiu dels salms penitencials. «En el salmista el cant pogué simplement irrompre, així com el grec no passà d'improvisar... Aquest interessa una humanitat culta; aquell reclama tot home capaç d'una joia o d'una dolor directament humanes, àdhuc sota els sediments d'una fina cultura...»

Tarda solemne dels monuments. Es veu gent amb vestit negre. És el dia de les mantellines gracioses, el dia dels capells de copa llunts i gairebé jubilats. Farigola. Ceguets tocant melodies tristes. Tarda dels pobres suplicants. Una dona ens ha venut farigola i ha dit aquestes paraules de poeta:

«Mirin que hermosa!
Sembla lilà
de tan florida que és.»

18 abril. Entre la rica litúrgia del Divendres Sant, on s'aboquen a plena àmfora el cant de David, els aspres planys de Jeremies i la paraula viva i precisa de Sant Pau (als capítols IV i V de la seva Carta als Hebreus), brilla amb claror majestuosa el càntic que escriví el profeta Habacuc al capítol III del seu llibre. La visió de Jehovà adquireix ací una màxima grandesa vora els salms i la veu dels altres profetes. Sota el pas de Déu «s'encorben les collades del món» i «*dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit*». Insuperables imatges! «Els cims han aixecat les mans enlaire.» Clama la veu dels abismes i els cims alcen les mans amb sinuoses venes de camins i amb la pelussa dels cedres. I després la visió de Déu, el tremolor i l'aspra elegia. «*Ficus enim non florebit...*» «Ni s'ensarmentaran les nostres vinyes, les oliveres restaran estèrils...» Però, vers la fi, esclaten la joia i la confiança després del plor

* Pseudònim de Carles Riba.

i l'esgarrifança de les malvestats profetitzades. «Jehovà és la meva glòria; farà els meus peus lleugers com d'un isard...» La traducció de Mossèn Forn és excellent.

16 maig. Dies enrera, l'Eugeni Giral em duia unes còpies del retrat del seu germà Manuel, ampliat en un to blau fosc.

Em fa una viva emoció de tenir aquest retrat, fet per mi al jardí de casa, a Premià de Dalt, un any abans que la melangia del meu amic, un matí violent d'agost, s'acabés per sempre. La meva petita màquina *Rietzschel* recollia aquell rostre fi, aquella mirada una mica trista, vora amades persones, sota el tiler i les acàcies, una tarda de setembre: el dia 30 de setembre del 1917. Ara, en el color blau com un alè nocturn, ens mira amb una expressió dolça i una melangia d'autumne. Era el seu últim autumne. La fruita madura no triaria a caure a les mans de Déu.

La mà esquerra de l'amic, closa, s'agafa al vestit. Duu al trau una rosa clara: la collí la meva mare, em sembla recordar. Al fons, la paret blanca, brodada amb petites fulles de roser, mig coberta d'un tronc i d'unes branques baixes. L'esguard d'ell és una mica apagat. Sembla talment que ens vagi a dir alguna cosa amb una veu trista.

18 maig. A un quart de vuit del matí ja érem a Blanes. Feia un dia excellent, amb tot l'encís d'aquest mes suavíssim. De l'estació al poble hem seguit el camí que travessa els camps de blat —on les roselles s'arboren— i les clares vinyes. Pels marges l'herba brillava amb la rosada perlejant. Un perfum de cosa nova, de blat fresc, de terra humida i matinal ens omplia el sentit com una onada tònica.

Hem oït missa a la capella del Sagrament. Després, en dues barques llogades, ens hem fet a la mar. L'aigua, durant una bella estona, és verda, intensament verda i diàfana: es veu clarament el fons. Hissar la vela és una maniobra solemne. S'enfila, *floreix* pal amunt i s'infla com una poncella. De sobte, ens adonem que la mar s'ha tornat blava. Molt blava. Un vent fresquet ens perfuma amb aroma neta i salabrosa. Ens allunyem de Blanes, on les teulades fan una harmonia d'or antic. Anem vorejant els començaments de la Costa Brava.

Allí Santa Cristina, amb la cúpula de l'ermita blanca emergint de la verdor. La mar és tranquil·la i les roques, al bat del sol, fan una clara policromia.

La punta de Tossa s'entreveu, lluny, entre boires. Un ventet favorable ens empeny i la barca dansa més que al principi. Algun company, ulls clucs, s'aguanta el front amb la mà. Damunt la muntanyola hom veu ja el far de Tossa i la casa del torrer. Més avall, una torre antiga i bocins de la «Vila vella». Guanyem la punta, orsem, passada la muntanyola, i som davant la platja polida, en l'ample amfiteatre. Més enllà, una renglera d'arbres, d'horts, de cases i tot el poble; i al fons pujols amb alguna vinyeta, boscos d'alzines i la serra del Montllor. Hem seguit el poble: a la part nova, cases de pescadors, emblanquinades, amb herbetes damunt el rovell de les teules, amb algun test a les finestres menudes i nanses a les parets. Un pescador, brusa blava, duia un infant a coll. Hem vist, ajagut vora una porta, al costat mateix d'un verdum engabiats, un noi que fixament se'l mirava. De tant en tant, al fons d'un carrer, la mar o un tros de mur antic o una torre colorada damunt les cases irregulars. Un cel pur i un gran sol omplen la vila. A la platja hi havia roba blanca al sol i xarxes llarguíssimes: unes dones les endegaven sota magnès ombrel·les, lentament.

Havent dinat, hem visitat la «Vila vella». Es conserva gairebé tot el circuit de la muralla. Amples merlets la coronen, i tres o quatre belles torres vigilen encara de tros en tros. Dins el cinyell de les muralles hi ha moltes cases de gent pescadora. El blanc violent contrasta amb el color plomís del fistó que s'hi veu al darrera. Es veu una època vivint a l'ombra d'una altra: una mescla de cosa viva i pintoresca i d'un to solemne i llunyà. Vam anar pujant pel costerut camí que mena al cim on hi ha la parròquia enrunada —i més enllà el far. És una església del XIII. Se'n conserva la clau de l'absis, molt bonica i esvelta, amb un medalló. Hi ha també una arcada rompuda, i al fons es veu la platja amb barques de colors i el poble. Mirant cap a la mar veiem una de les torres més completes, restaurada de poc. La mar era blava, d'un blau de Prússia pur, d'un blau de cuina. Si fos en una pintura d'en Mir o d'en Galwey, ens semblaria hiperbòlic. Però és així: un blau fortíssim.

A la dreta de l'església en runes, el camí i una barana moderna imitant els vells merlets. Hom s'hi aboca i veu l'avenc de roca i al fons, a una gran fondària, els meravellosos matisos de les roques i del mar. Color de rovell, color de molses flonges sotmeses al ritme de l'aigua, fent un ample respir. Aigua d'un verd de maragda i, al volt del rocam, un verd més fosc que es difumina. Groc, color de coure, blancor d'escuma, tremolor de plantes que viuen sota la diàfana verdor: s'aixeca un perfum d'algues, un so de sospirs.

A les quatre ens embarquem. El vent ens és contrari i ens cal anar mar endins. Hi ha tràngol. La barca dansa vivament i jo, que sóc a proa, rebo de tant en tant la carícia freda de l'aigua. Un vent fresc i la mar sonora són una cosa agradable. Quan orsem, calma el vent. Remem. La calma és ja més seguida. La vela es desinfla i batega contra el pal. Els dos pescadors que ens acompanyen ho comenten. «*Es vent canvia...*» diu un d'ells. La mar era encara ben blava. Avançàvem lentament. Jo parlava amb un d'aquells homes de mar. Ell feia: «Qui és en la mar navega, qui és en terra judica.»

22 maig. Ahir vam arribar a Premià. Estava núvol. Fins a mitja tarda havia fet un temps radiant. Vam entrar al jardí just quan tocaven l'*Angelus*. Pel camí, vinyes verd clar i arbrissos plantats de fresc a la carretera. Acàcies florides: a les cunetes hi ha tot de flors.

A l'hort de casa els rosers s'aboquen pel mur. Magnes roses obertes, de color crema, i fulles per terra. Al jardí, l'eucaliptus molt alt, les acàcies amb un verd alegre i, de tronc a tronc, unes garlandes de petites roses ben rodones, de color de lilà pàl·lid.

Avui al matí ja pluvia. Maig mullat. Totes les roses són feixugues de tants diamants i perles. Núvols. Pluja. Boira baixa emmantellant les muntanyes. Sembla a l'octubre. Desitjo fer versos i no tinc temps. Al tren lleigeix Rudyard Kipling.

22 juny. A la tarda he anat a Cornellà, on, als Jocs Florals, m'han donat el premi del fabricant senyor Rosés. Hi he trobat en Carner, en Gassol i en Bertran i Pijoan. Hem estat a una llotja del fons de l'envelat on

s'ha celebrat la festa. Jo era al costat d'en Carner. Com més el tracto, més m'admira el seu geni. Avui anava comentant la festa literària. Un jovenet ha estat premiat per una abominable poesia. Es deia Ramon Saladrigues i Cuscó. I en Carner, tot seguit:

*Entre cent palmes amigues
que aplaudeixen amb braó,
passa en Ramon Saladrigues,
Saladrigues i Cuscó.*

Una altra nota curiosa ha estat el senyor Boloix i Canela, empolsinat de trenta anys de Jocs Florals. Duia un «Himne al Gaiter del Llobregat».

23 setembre. Dies enrera, al carrer de Ferran, vaig trobar en Lòpez-Picó. La seva inestroncable collita omple ja uns graners abundosos. No fa gaire publicà l'interessant *Dietari espiritual* i ara m'explica amb el dolç entusiasme de la paternitat *El meu Pare i jo*, el seu darrer llibre de versos, tot just donat a la impremta. «Cansat de la llar, el poeta se'n va cercant la solitud (que és evocada al començament del poema). Sol, va teixint pensaments i records fins que es desemboira, i troba el Pare, que li parla de gent i de coses concretes. Llavors el cant pren un objectivisme gairebé quotidià. El Pare recorda al Poeta la seva muller, i acaba el poema amb una gentil, planera dita del poble.»

M'explica també un altre llibre en projecte que, de moment, s'anomena *Poema del meu bon son*. El poeta se'n va al llit, amb el cor tèrbol dins la voluptat de les visions del dia. Es recorda d'aquella oració que deia quan era infant:

*En el llit em fico,
set àngels hi trobo...*

I vénen els set àngels, cadascun d'ells amb un present. L'un li regala una bombolla de sabó, l'altre «un passeig d'àngel» (el poeta, tornat infant, pregunta veient a contracursa els arbres del camí: «Aquests arbres, on van?» I ha assolit una tal puresa que, sentint uns grills al camp, observa, sol·licit: «No fem remor, que no destorbéssim aquests rossinyols!»)

25 setembre. He anat a Tàrrega i a Binèfar. Allí agafem l'auto de línia fins a Sant Quilis. L'ermita de Sant Quilis és al cim d'una muntanya que es veu des de molt lluny. Al peu de la muntanya una gran planura, tot molt desert, i la caseta de peons caminers on hem de viure aquests dies. A l'auto venia un home, evidentment foll, just arribat de l'Argentina. Tenia i expressava una obsessió: s'havia enamorat d'ell «*la señorita de Moreno, la más hermosa del mundo*», i l'havia proclamat «*Rey de las mujeres de la República*». «*En 1910 —afegia— todas las damas y señoritas de la República Argentina me sortearon.*» I seguia parlant, en un estil imatjat i pulcre. Ponderant la bellesa de la seva estimada digué que «*tiene unos ojos como una fortaleza del duque de Fransiá*». I després: «*Se ha enamorado de mi belleza angelical. Y todo es porque sé arar y trillar y montar a caballo como un gaucho, y porque tengo mucha electrisidá.*»

Aquest matí estava núvol. Al vessant suau de la muntanya hi ha uns camps immensos d'espígol molt perfumat i hi abunda la farigola. Els bosquets d'alzines, rodones i corpulentes, recorden certs paisatges d'en Galwey.

9 octubre. A l'Institut he trobat l'Ors. A la sala de la biblioteca cervantina estaven treballant en Nicolau d'Olwer i el jove sacerdot mossèn Ramírez, íntim deixeble de mossèn Clascar. Amorosament, el deixeble corregia les proves de *L'Exode*, traducció i notes del noble absent.

L'Ors i jo hem anat Passeig de Gràcia amunt i l'he acompanyat fins a casa seva. M'ha preguntat si feia alguna cosa per al teatre. «Ara és l'hora oportuna —ha dit—, perquè les portes són obertes als joves. Es troben tota mena de facilitats i els autors són sol·licitats per l'empresa. Després ve un moment que la matèria s'endureix i l'accés es fa més difícil.» M'ha aconsellat que traduís alguna comèdia anglesa d'autors post-elisabetins. M'ha parlat del cercle limitat on s'enclou la imaginació anglesa. «Aquelles antigues comèdies que us dic, encara van repetint-se a Anglaterra. El botiguer anglès riu amb les mateixes obres i els mateixos arguments, sempre repetits. Per això veureu tantes novel·les amb una trama idèntica, espremuda de diverses

maneres. Per això no existeix una música anglesa: els anglesos farien consistir llur goig en la repetició d'un mateix motiu. Aquesta limitació imaginativa salvà Shakespeare. Adhuc en aquella època de reacció classicista, quan hom trobava que Shakespeare era un bàrbar, seguia representant-se, repetint-se el seu teatre.» Vaig deixar Xènius davant la Casa de les Punxes. Al cel hi havia una lluna minvant.

14 octubre. He visitat Mestre Ruyra. La darrera vegada que el vaig veure era abans de l'estiu. Està bo, gràcies a Déu, i em rep amb una abraçada. Diu que aquest estiu ha voltat molt: ha anat a Blanes, a Girona, a Montserrat i a Mallorca. En parlar de la meua versió de Keats diu que té coses molt agradables, però no li plau que es trenquin els versos deixant com a mot de rima un adverbí, una conjunció, etc. Li faig l'elogi de la traducció de *L'Odissea* que ha fet Carles Riba. «Tinc poc temps per a llegir —diu—; i hi ha tantes coses pendants! Revisió dels clàssics, llibres nous... Ja convé de llegir força els clàssics, sobretot els grecs, per formar-se el gust. Però no pas per imitar-los, ja que cal ser del propi temps. Dels clàssics hem d'imitar només les virtuts: aquell equilibri, aquella harmonia, aquell dir clar i alhora enginyós.» I afegia: «N'hi ha que, per fer classicisme, pinten de seguida personatges grecs i parlen dels déus mitològics. Això no és pas l'autèntic classicisme. Siguem del nostre temps. Qui cregui en Déu, que ho digui!»

Després m'ha dit que Maria-Antònia Salvà li havia donat la seva versió de *Les Géorgiques Chrétiennes*, que jo, temps enrera, vaig deixar en francès a en Ruyra. «És una traducció molt bonica —ha comentat—, però trobo que aquest poeta té, dins el cristianisme, una certa mollesa. Aquells àngels esllanguits, aquell idealisme... Sembla fals i artificiós. No es pot comparar amb Mistral, que era tot un poeta.» Jo li he dit que James té moments d'una força que potser li farien rectificar aquest judici.

22 octubre. Rubén Darío, el «cigne de Nicaragua», m'inspira una gran simpatia. Quines possibilitats líriques ha donat a la llengua! Era alhora grec, salvatge i francès. Ara llegeixo un estudi d'un tal Enrique D.

Tovar: *Ventura García Calderón y su obra literaria*, on cita unes ratlles de Rubén Darío molt interessants com a expressió del seu caràcter i de la seva lluita. «En Cantos de vida y esperanza —diu— hay la historia de una juventud llena de tristezas y de desilusión, a pesar de las primaverales sonrisas; la lucha por la existencia, desde el comienzo, sin apoyo familiar, ni ayuda de mano amiga; el culto del entusiasmo y de la sinceridad contra las añagazas y traiciones del mundo, del demonio y de la carne; la sagrada y terrible fiebre de la lira; el poder dominante e invencible de los sentidos en una idiosincrasia calentada a sol de trópico en sangre mezclada de español y chorotega o nagrandano; la simiente del catolicismo contrapuesta a un tempestuoso instinto pagano, complicado con la necesidad psicofisiológica de estimulantes modificadores del pensamiento, peligrosos combustibles, suprimidores de perspectivas afligentes, pero que ponen en riesgo la máquina cerebral y la vibrante túnica de los nervios.»

4 novembre. Plovía. El poeta Lòpez-Picó duia un barret de llana ondulat i caminava una mica decantat a l'esquerra: les amples canals de l'impermeable brandaven al ritme del pas un bon xic lent. Ha tornat a insistir perquè prepari una antologia comentada dels nostres poetes postmaragallians més importants. Jo li objectava que no em sentia amb coratge per emprendre una tasca així. Crítics eminents ho han dut a bon terme —deia—, i això fóra com llaurar un camp llaurat. Però ell insistia, encara. «No us ho prengueu malament, si insisteixo: això us demostrarà que us estimo, si algun cop n'heu dubtat.»

Hem parlat de «La Nouvelle Revue Française», de Claudel. «Això últim de Claudel —ha dit—, *Le Père humilié*, no em plau gaire. Claudel em cansa. Cada vegada és més barroca, i amaga símbols arreu. Creieu que, en veure les coses que obtenen un èxit universal, cada vegada estic més content de ser a Catalunya i de fer el que faig. Jo no em sento immodest, però no em canviaria pas amb Claudel. Ni hi canviaria en Carner, ni en Bofill i Mates...» Plovía finament. Ara el poeta s'havia cobert amb una gorra impermeable, després de desfer-se, embutxacant-se'l, el capell.

9 novembre. Dia clar de novembre, amb camps de magnès cols plenes de rosada, lluint en belles franges de vellut verd-rosa el sol del matí. He caçat tot el dia al Vallès, dins els grans boscos. He collit rovellons amagats en la molsa humida i he llevat, ai, la vida a un conill tendre. Un vi picant —vi de l'any— m'ha refrescat la boca sota els pins i vora el foc, on la carn de porc regalimava i cruixia.

En ser de nit, en un revolt de la carretera, he vist, súbita, recolzant la barba en la baixa carena, la gran cara groga de la Lluna. Un lleu somriure, una mica amarg, contreia aquell rostre de masovera fantàstica. Hi havia un cel net i unes estrelles molt clares en una madura calma de tardor. Després el poble i als carrers del poble la lluna freda, i dibuixos d'ombra en grans masses, tallades netament.

18 novembre. Malgrat el vent, que turmentava els eucaliptus de l'estació, hem anat via enllà, fins a trobar el camí de la platja. Jo, una mica malalt, m'arraulia en un ample abric verd. El camí travessa uns camps de garrofers i oliveres; més enllà hi ha vastos aiguamolls amb joncars i vegetació aquàtica. Un rierol de color verd fosc s'arriassava al vent i formava onades bellugadisses com una petita mar. Però la mar de debò s'agitava més enllà, grisa i blanca! La platja és molt blana i la sorra de Comarruga té una extraordinària finor. Uns núvols allargassats, com uns esqueixos de túnica, omplien el cel d'hivern.

A cada buf del vent s'alçaven ran de la sorra unes glopades de polsim, com flames tènues i groguisses. Caminàvem ran de les ones i el peu se'ns enfonsava en la flonjor, voltat d'innúmeres petxines. Mai no havia vist tantes petxines i m'acotava sovint a collir-ne. N'hi havia de color ocre clar, amb franges d'ocre més intenses. D'altres amb vagues onades d'un gris de plom, difuminant-se. I n'hi havia també de polides, blanques i fines com les conquilles d'algun hidràulic monument versallesc.

19 novembre. Arribem quan un sol roig, deixant una vasta corona encesa en el cel ventejat, es colgava enllà de les muntanyes fosques. I davant les muntanyes fosques es dreçava Valls, amb l'estrany cloquer llargarut.

Feia fred, un vent molt fred. Jo estava cansat i trobava poc agradable la vila. Abans de sopar hem visitat la biblioteca. És la primera biblioteca popular de Catalunya: el poeta Teixeira de Pascoaes assistí a la seva inauguració. En la freda nit —una llum groga oscil·lava davant un vell convent de caputxins—, la biblioteca emergia, tota blanca, com una visió precisa i pura. A dins, elegància i simplicitat, el deix exquisit d'un esperit de bon gust i d'una sollicitud femenina. Parets blanques i pantalles amb ratlles blau-marí. Obrers, un capellà llegint. I, amb *Flos Sophorum* a la mà, una noia bruna.

20 novembre. Les lletres de la façana diuen, modestament, «Gran Posada de París», però el paper d'escriure i els advertiments de les portes arboren, a la manera europea, el mot «hotel». A les taules hi ha rams de crisantems; ja deuen conèixer els hostes almenys de dues setmanes. Més que un símbol elegíac són una desferra: són flors collertes, amb els pètals bruts. Damunt les portes del menjador hi ha una motllura no gens graciosa, d'un dibuix feixuc, abominable.

Al petit menjador s'aplega la policromia dels hostes. Al centre, els viatjants. Més enllà, una taula amb noies de *variétés*, els llavis molt pintats, rialleres. Ahir arribava un senyor alt, estranger, i a grans crits exigia que els cambrers entenguessin el seu francès d'accent germànic. Demanava detalls *pour aller à Santa Cruz*. Més enllà s'asseuen uns dansaires russos que els cartells anuncien: «Los Olaff.» I un tinent ros de cavalleria: vora l'astracan de la màniga lluen les dues estrelles en un fons blau-cel.

23 novembre. Al Palau he escoltat Aga Lahowska. Sortia, àgil, i s'inclinava amb un somriure parisenc. Unes glasses com una fumarella flotaven sobre el vestit fosc. A la primera part, autors italians: Martini, Pergolese; s'ha clos amb dues delicioses cançons populars de la baixa Bretanya, vívides, frescals. La segona era joiosa; la primera, d'un aire melangiós molt pur, amb aquella fina lletra que fa:

*Nul ne prend cure des oiseaux de Dieu,
mais on médit des amoureux.*

A la segona part ha cantat peces de Brahms i de Wolf.

Després, cançons de Saint-Saëns, Ravel i Debussy, i també d'autors polonesos (Niewiadomski, Rogowski). Fou en les composicions del seu país on lluï l'art més intens d'Aga Lahowska. Semblava transfigurada. L'energia eslava li animava la veu en aquelles estranyes melodies; adés imitaven un ferotge plany o semblaven el cant d'un ocell inconegut, d'un ocell de les selves nòrdiques. El bust d'ella se sollevava com en un gran sospir i el rostre era un mirall fidel de la música.

27 novembre. He vist al castell de Burriac, entre enderrocs i arbustos, la cisterna on el poeta Antoni Isern es volgué llevar la vida. Una gent de Cabrera van dir-me que el poeta, abans de pujar al castell, havia anat a combregar. Gest revelador, davant la tràgica fi, d'una ignorància religiosa, però també d'una ànima religiosa. Eren els verins del Romanticisme fermentant en la puresa d'un cor d'infant.

Avui he llegit els *Esplets d'ànima jove* (Barcelona, 1903). Hi ha una curiosa notícia de l'Aladern sobre el poeta. Diu que quan tenia deu anys, aquell pageset ja feia «poesies de fang» vora un bassiol de la petita masia, a Alcover. Pastava adés la processó del divendres sant, adés el Parlament francès amb Vaillant llançant la bomba. Més tard, l'Isern arribà a escriure amb suc de móres i amb plomes de gallina o de fusta, que afuava sàviament. En algun dels poemes, l'èxtasi del camperol davant la naturalesa —la «Natura»— és autèntic:

*La soledat me rodeja
com una pausa eternal...*

La joia del viure geòrgic és, a moments, ben expressada:

*Enguany sí que la segada
serà ferma; el blat és ros
i l'espiga decantada
mostra el fruit meravellós.*

Entre tòpics de pagès candorós i inculte, hi trobem versos de gran força, com els últims del poema *Des-*

prés de la mort, on culmina aquell esperit de puixança vital que fou car al Romanticisme.

20 *desembre*. Són suaus aquests migdies, com la flor de l'hivern. Hi ha un benésser al cos, una puresa refrescant i tèbia alhora, una claror benigna, una aroma inconfusible del temps: un perfum hivernal de dia alegre, amb el sol ja filtrat dels sucres i les fruites tardorals, net, dolç, que regalima una joia puríssima. No té les sorpreses primaverals ni el triomf violent de l'estiu. És una culminació serena, com un tast d'immortalitat.

Els arbres encara serveixen alguna fulla en la xarxa de les branques. Heus ací aquesta: és morta i penja com un fruit. I aquella més alta, d'un verd que va marcint-se. I l'altra, que s'encén a contraclaror, viva i purpúria, damunt el carrer net: una fulla amb venes ben visibles en la llum, fent com el teixit d'una carta hidrogràfica.

Al fons del carrer, unes muntanyes blaves, i el cel pur, i uns nuvolets allargassats o rodons, vagues i translúcids, sense forma concreta. La voravia és polida. Els adoquins són tan purs com el cel. M'inunda la dolçor en aquesta Ciutat on brunz la subterrània lluita. Com és bell aquell tramvia d'or, amb blanc i blau a la proa, que ara torna a l'ombra, tot inundat d'un súbit assolament!

7 gener. Sóc a Olot. Al matí he passejat llargament en la neu. He pres el camí de Sant Francesc, muntanyola que fou un volcà: al cim, vora el cràter, hi ha una ermita. He passat davant del cementiri i he mirat pel finestronet de la porta. L'avinguda central és cenyida d'arbustos ben retallats, d'una verdor fosca: a la part alta blanqueja la neu. Els xiprers duïen enflocaments generosos. Els desmais inclinaven una blancor trencadissa.

Ara sí que la ciutat sembla nòrdica. No hi ha gaire gruix de neu, i són bells els dibuixos de les teulades. Al fons les muntanyes, alguna amb múltiples feixes, que subratlla la neu. He vist un paller darrera una masia, tot florit de blancor, com amb flors arraïmades. Entre la neu, la palla era ben bé d'or, i semblava tèbia: mai com avui la palla m'havia semblat un or indubitable. He arribat al cim, trepitjant la flonjor freda. Damunt Olot flota una boira lletosa i les valls de l'altre vessant són magnífiques. A mig aire de les muntanyes, esfumant els nòrdics agrupaments de faigs, flota també una llenca de boira, però més tènue i blava. S'ha assereinat. A primera hora de la tarda he passejat i m'he assegut vora el riu, en el sol tebi. La neu es fon i sembla més pura. Les soques dels plàtans tenen franges mullades, d'un verd lluent d'aquarella. Passen pel pont carretes amb llenya, tirades per bous amb ritme arcaic, majestuós.

8 gener. El trenet passa entre roques volcàniques, emblanquinades de neu. Després, en l'alliberament de la ruta, apareixen les aspres muntanyes al lluny, i els camps vermells o verds, amb grans florides blanques; hi ha una parella de bous i unes rengleres de munts de fems i de fang, nevades només d'una banda. Heus ací Les Preses, poblet policrom, davant d'uns boscos obscurs. És llargarut i de cases irregulars, amb arcades rodones, galeries breus, teulades de color de volcà i d'òxid, arrengrerades en una estranya harmonia. Finestres amb marc blau fosc, parets ocre, grises, de color de terra, grogues, de color de rovell i de ferro. I els pellers al davant, solemnes, i, encara, una línia de roba este-

sa, cada peça d'un to diferent. En conjunt, però, no és una policromia alegre: l'harmonia fosqueja, tret dels indrets on la neu encara no és fosa.

9 gener. L'estudi de Duhamel sobre Paul Claudel es publicà per primera vegada l'any 1912. Ara l'ha reeditat el «Mercure de France» juntament amb els *Propos critiques*. Com observa Duhamel, aquest i els altres assaigs del llibre són més aviat elogis. L'anàlisi ha sorgit de l'entusiasme i de l'admiració. En primer lloc constata Duhamel la *magnitud* de l'obra claudeliana. «Tot, en els seus escrits —diu—, sembla estrany al món de les proporcions corrents. Ens cal llençar les antigues balances i l'antic compàs si ens plau de tenir tractes amb aquest home.» I a la fi de l'assaig, el crític resumeix la impressió predominant que ens deixa la lectura del poeta: «Contemplo Claudel tot sol, veritablement sol, a l'indret que ell es triava, i li dic, talment com Besme diu a Coeuvre: "Així t'estàs solitari, aïllat entre els homes"».

Duhamel subratlla la gran coherència del monument claudelià. Totes les seves obres s'expliquen mútuament. Totes són, en realitat, un poema, com ho és la seva *Art poétique*, on cal cercar —diu Duhamel—, no pas elucubracions filosòfiques entorn d'una teoria nova o vella, sinó solament «l'exposició lírica d'una certitud».

12 gener. Eugeni d'Ors ha deixat la Direcció d'Instrucció Pública. En realitat, l'han fet dimitir. La nota donada pel Consell de la Mancomunitat motiva la dimissió i el vot de censura en el fet que l'Ors es resistí a justificar unes despeses relacionades amb la biblioteca popular de Canet de Mar. Nega que la dimissió hagi estat produïda per divergències ideològiques, ja que les tres conferències en què l'Ors féu professió de fe sindicalista (donades a Madrid, a Olot i a l'Escola Elemental del Treball, de Barcelona) són posteriors a aquest problema d'ordre administratiu. En canvi, Eugeni d'Ors, en una llarga lletra enviada a la premsa barcelonina, demostra clarament que entre ell i la Presidència de la Mancomunitat havien sorgit greus discrepàncies ideològiques. Xènius clou així el seu allegat: «Una paraula per acabar. Siguin els que es vulguin els resultats, directes o indirectes, de la lluita que avui

s'entaula, portat jo a ella contra la meva voluntat i després de molts esforços i sacrificis per evitar-la, faig vot i dono paraula ferma de no renegar mai del nom sagrat de la meva terra. Contra les presumpcions de molts —potser contra el desig d'alguns—, sempre trobaré el suprem benestar i la consolació suprema reposant la meva testa, fadigada pel combat, en el faldar dolcíssim de Catalunya.»

17 gener. He vist pels carrers —i en veig cada dia— nombrosos estols d'obreres demanant almoïna. No fa gaire, era tota una família treballadora, al carrer de Casp, que s'acostava a la gent amb el gest suplicant: el marit amb un vailet, la dona amb una noieta. De vegades se'n troben grans colles: són dones autènticament obreres amb llurs infants. La lluita ha arribat a una violència que hauria d'ésser impossible en els pobles cultes. Però l'egoisme i la folia ens flagellen. El nostre pecat, el meu pecat, Senyor, és enorme.

No fa gaire llegia en Josep de Maistre aquell amarg capítol de la responsabilitat, de la culpa col·lectiva. Com hauríem de sentir-ne ara la profunda veritat!

21 gener. He anat a l'enterrament del meu oncle Alfred Garriga. Fou capità de vaixell, capità de la Transatlàntica. Crec que burlà el bloqueig de Cuba quan es produí la guerra amb els Estats Units.

Per arribar al cementiri hem travessat uns curiosos suburbis, el paisatge de Montjuïc amb casotes, pendissos erms de color de cendra, figueres i arbustos i, retallant-se sobre la tofa verda, el primer ametller florit que veig enguany. Després es voreja la gran plana de conreu i vora el camí passa una sèquia: a dins, la posta hi desfeia, com un reflex químic, fragments d'un carmí intens o de color de llimona. Dalt, a l'entrada del cementiri, dominàvem el conreu esfumadís, amb esquelets d'arbres i ja algun llum en la boirina trèmula i un mirar lluent d'aiguamolls. Al cel, els núvols estirats, llarguíssims, eren com els solcs vermells d'un gran camp. Després han anat apagant-se, tornant-se d'un gris tèrbol: però al cap de poc, una fina ratlla de llum roja ha marcat novament cada solc. Quan tornàvem, jugaven sota la llum groga d'una bombeta uns infants bruts, flor de suburbi, xisclant i corrent.

23 gener. Avui en Carner, en Carles Soldevila, en Ramon Sunyer, en Bofill i Ferro, en Sitjà i jo ens hem reunit al «Royal». En Carner ha anunciat la constitució d'una societat d'Amics de la Poesia, que tindria per objecte acostar el petit món elegant de Barcelona a les manifestacions més fines del nostre món intel·lectual. Donarà una o dues lectures mensuals i publicarà anualment l'«Almanac de Barcelona».

En Carner m'ha dit que m'havia obtingut d'en Gustau Gili el permís de traduir els trossos que em plaguin més dels *Llibres de la Jungla* i de fer-ne un volum per a l'Editorial Catalana, que haurà de quedar llest aviat.

29 febrer. Avui, a la Sala Mozart, primera sessió dels Amics de la Poesia. Hi circulaven noies gentils, dames il·lustres, poetes reticents però purs, comerciants famosos: tots, naturalment, amics de la Poesia; ja se'ls veia així que traspassaven el llindar.

En Magí Morera i Galícia ha fet unes discretes consideracions sobre en Maragall, «a qui tothom respectava perquè duia una força nova i ardent». «Fou d'un cristianisme tan fort, que pogué passejar-se serenament entre tots els paganismes. Ell respectava de cor els cercadors de formes noves i creà una obra que no pot morir.»

Després en Carner llegí els poemes cabdals del gran líric. (La nombrosa família d'en Maragall hi assistia, al costat de la llotja on era el President de la Mancomunitat). En Carner llegeix admirablement. Tothom escoltava amb atenció i aplaudia aquells versos que sempre semblen nous. La gent trobà que se'n llegiren pocs: és a dir, no s'avorrí gens, i aquest comentari és un bon símptoma.

Hem dinat al «Colón» en Morera, en Carner, en Bofill i Mates, en Sunyer, en Bofill i Ferro, l'Estelric i jo, molt contents de l'inici.

11 març. He recollit diversos comentaris entorn de la destitució de l'Ors. Temps enrera, en Francesc Manich la qualificava de fet satisfactori, ja que un home com l'Ors podia resultar perillós en la Direcció d'Instrucció Pública de Catalunya. Em digué que es conserven els apunts d'unes conferències seves en les quals con-

sidera la religió com un fet de l'esperit, com una creació humana. Temps després, mossèn Anton Batlle va dir-me que el doctor Torras i Bages ja volia publicar una carta fent observar les doctrines poc ortodoxes de l'Ors, però, segons sembla, l'en dissuadí en Prat de la Riba, pensant que el podria separar del càrrec quan se'n presentés l'ocasió. Darrerament, el P. Evangelista de Montagut m'observava que era convenient que Xènius no continués al seu lloc de Director de la cultura oficial catalana, ja que era «profundament modernista». «Però —afegí— tots li hem d'estar molt agraïts, perquè ha estat un gran sembrador d'idees.»

L'Ors ha començat a publicar glosses a «El Fígaro», diari madrileny. En el número del dimarts hi té uns bells i melangiosos records de la visita que ens féu, l'any 1918, Teixeira de Pascoaes. Hi ha uns tercets alexandrins molt càlids evocant el poeta:

Era, com Sant Francesc, brunet i magristó...

19 març. He passat la tarda a casa del gran líric: una discreta torre de Sarrià, amb un jardí molt polit, que té al fons els raïms viola clar d'unes glicines tot just florides. En Carner, entre altres agradables persones, m'ha presentat Margarida, la seva cosineta suïssa, vívida i esvelta adolescent. Després el poeta m'ha acompanyat fins a casa. Pel camí ha anat explicant-me les seves amors amb Carmen de Ossa, que és avui la seva muller. La veié —diu— un dia al Passeig de Gràcia. Després, un matí, combregant a la Concepció, i altres dies, encara, al Passeig de Gràcia, on s'inicià un *flirt* purament ocular. En Carner va escriure-li una carta, que no obtingué resposta; i al cap de pocs dies Carmen de Ossa se'n tornà a Xile, la seva pàtria. Algun temps després en Carner rebia una postal-record amb la firma d'ella, i començà llavors una correspondència que durà dos anys, no pas obertament amorosa, fins que una carta d'ella, ja apassionada i afirmativa, empeny en Carner a resoldre l'afer, convençut que compleix una obligació moral contreta amb aquella noia, en qui havia alimentat una il·lusió sentimental durant tant de temps. En Carner se'n va a Amèrica. A Montevideo troba una carta d'ella rectificant el que havia dit: però ell no s'atura. Parla amb la noia, amb el

senyor Arquebisbe de Santiago, i és acompanyat per l'ambaixador espanyol a demanar la mà d'ella. Al cap de vuit dies ja eren casats.

4 juny. Senyals del temps. L'arribada de les peres de casa, que cada any sol escaure's aquests dies, ja anuncia el perfum de l'estiu. No són precisament «camosines», de vastíssima fama, sinó unes peres més petites i de tons més vius, que hom anomena «peres castells», i són més primerenques. M'encanta el primer cistell que ens arriba de l'hort de casa. En detalls així reconec que sóc capaç encara d'embadaliments puerils. Són peres petites, però exquisides: les dents s'enfonssen amb delícia en la seva forta polpa. Sobretot si han estat posades prèviament dins una galleda d'aigua fresca. Llavors hom fica a l'aigua el braç nu, contempla aquells colors d'alba i de xeixa, regalimant frescor, i pensa que ja s'acosta el temps de seure i de parlar tranquil·lament sota els arbres.

7 juny. He llegit els *Quatrains* de Péguy. Penso que algú degué acusar-lo d'ésser incapaç de subjectar-se a les formes clàssiques de la mètrica. I ell anà teixint, amb la seva paciència de geni, aquestes riques i vastes tapisseries. Són un prodigi de la tècnica dominant la matèria verbal, un veritable monument a la forma. Perquè no hi ha solament el mèrit d'uns milers de perfectes alexandrins, sinó un doll inacabable de rimmes, repetides llargament com en les velles cançons de gesta. Cert: Charles Péguy era un temperament medieval, un germà dels miniaturistes pacientíssims i dels artistes que esculprien els capitells refinats, les gàrgoles grotesques i les arcades d'un perfecte brodat. I la clara imatgeria dóna a la trama del cant una gran consistència.

13 juliol. En Carner, parlant de l'estil de Rider Haggard, m'havia dit: «Conté ben poca "literatura" en un especial sentit del mot: és un estil sec, ple de moviment, sempre van passant coses...» Això, fins a cert punt, és inexacte. L'estil de Rider Haggard és, ben cert, mogut i vívid, però no pas orfe d'imatges. Les seves descripcions, àdhuc quan són minucioses, són sempre cenyides; i, amb tot, de vegades s'ornen de comparan-

ces fines, excellents, justíssimes, que m'han recordat certes metàfores de Joaquim Ruyra. Recordo les pintures de la visió del Mont Kenya, de la «rosa de foc», del temple i el palau de la *frowning City*, dels ritus dels zuvendis i, sobretot, la magnífica descripció de les belles regines. Així evoca Rider Haggard el somriure de Nyleptha: «Brillava en tot el seu rostre una inefable expressió d'amorosa bondat, amb un deix de delicat humor que s'hi expandia com una pinzellada d'argent en un núvol rosa.» En tot Salgari no hi ha una imatge així.

28 juliol. Quin dia, avui! El temporal ha netejat l'atmosfera i ha deixat una temperatura excellent. Al matí gairebé la fresca era excessiva. Les muntanyes són netes, les fulles lluen al sol amb meravellosa gerdor. Aquesta tarda el mar tenia un to glauc agrisat; ran d'horitzó el cel era plomís, però més amunt es tornava rosa i blau-perla. Al Masnou, com gairebé cada dia, he vist un bell bergantí, solemne i fi en la llum suavíssima. Tot pujant al poble, el paisatge era, com mai, equilibrat i pur. A ponent, damunt les fosques carenes, brillava un to rogenc viu, i tot el cel era pàlid, esblaimat, d'una transparència exquisida. Al cercle de muntanyes que abriguen el poble, la penombra era verda i blava. Els pins, retallant-se sobre el cel, es veien amb precisió absoluta. La Lluna, després! Clara i polida, jugava damunt la mar, feia delicades ombres pel camí, brillava al bosc i a les vinyes.

10 desembre. El pianista Emil Sauer fa alhora una impressió d'apòstol i de pallasso. A moments, sobretot a l'acabament d'una peça, es queda grotescament inclinat a una banda, i recorda un d'aquells ninots de roba que, segons com se'ls posa, prenen actituds d'un còmic deliciós. El cap d'Emil Sauer, amb la lleu aurèola de cabell, diàfana, blanquíssima, sembla un pàlid planeta voltat d'un anell de claror. Avui ha tocat la «Sonata en *do* major» de Scarlatti. Poques pàgines de la música universal superen en gràcia aquesta obra meravellosa.

26 març. Sóc a Girona. Els arbres de la Devesa encara són nus; però als àlbers esvelts un borriçol, primerenc, s'insinua.

A mitja tarda he anat a casa d'en Rafael Massó, l'arquitecte, el poeta. És un home exquisit, un tipus pur d'artista. M'ha llegit poemes seus escrits ja fa alguns anys: una «Egloga del novell arquitecte», on canta la comprensió poètica de l'ofici i desplega una imatgeria clara, abundant, gairebé florentina; després, unes glosses de cançons populars, riques de frescor i de gràcia. La llar d'en Massó, obra seva, és una mica germànica, però amb troballes decoratives d'una gran originalitat. I, Déu meu, aquella reixa amb glicines que s'enfilen galeria amunt! M'hi he atansat, gairebé trèmul. L'abril d'ara fa un any, un esquinç delicat de la meua vida, m'ha perfumat en el record. Aquella olor, aquells raïms de glicines! Ha estat com si la Primavera passés vora meu i em deixondís amb un batec de la seva vesta.

2 abril. He arribat cap al tard. El verd dels garrofers contrastava amb el blau fosc de les muntanyes en la llum ja molt tènue. Hi havia indrets amb blat tendre i arbres florits. El mar, al fons, era gris sota el cel núvol. Als turonets que hi ha abans d'arribar al poble, les vinyes tot just comencen a brotar. En entrar a la riera (a banda i banda hi havia un verd jove d'ametllers), hem sentit les granotes, la cantadissa familiar, grotesca i tendra que anuncia l'estiu. Ran dels murs, on s'aboquen gessamins sense flor, se sent, vagament, una olor de primavera.

Hem entrat a casa. Hem vist l'hort i el jardí. L'eucaliptus és gairebé enorme en la seva ardida juvenesa. Els tarongers són tots plens de fruita. L'aigua canta familiarment. Però tot m'ha commòs amb melangia amarga. Tot això —aquests perfums, aquests arbres, aquest so de l'aigua i de la nit— té una mena de secreta amarguesa, de desolada dolçor.

8 abril. He parlat llargament amb en Sagarra sobre el teatre català.

Diu que el nostre teatre modern pot crear-se a base del llegendari popular, del gran tresor d'arguments dramàtics, plens d'emoció i d'originalitat, que hi ha en les cançons de la terra. He pensat que ningú no podrà fer-ho tan bé com ell. L'obra d'en Gassol té, certament, punts de contacte amb aquesta teoria, però és un poeta més nodrit de retòrica i, en la creació del vers, no posseeix la prodigiosa aptitud tècnica d'en Sagarra. L'autor de *Dijous Sant* m'incitava a escriure teatre. «Si no ho fem nosaltres, els poetes joves —deia—, qui ho ha de fer? El teatre català està en mans de quatre patums i cal canviar les coses. Llanceu-vos-hi. Si us falten arguments, agafeu les cançons: hi ha una riquesa enorme.» Insistí perquè ho provés, em parlà del goig de crear ànimes i figures, es referí als profits econòmics del teatre. En Sagarra, amb el seu aire indolent, amb la seva pipa anglesa, amb el seu capell verdosenc adquirit a Alemanya, és un minyó simpàtic i molt europeu.

11 abril. Quan penso que en Carner és fora em fa una certa melangia. L'amistat d'en Carner era un element necessari a la benaurança barcelonina. Hi ha l'ombra gentil del Passeig de Gràcia, l'alta verdor de la Granvia, el to blau de les muntanyes al fons dels carrers; hi ha encara aquelles boirines matinals vagament londinenques i l'alegre bellugor de la Rambla: però hi manca la conversa joiosa, punxant, dogmàtica d'en Josep Carner. En l'economia del meu viure barceloní enyoro les reunions del «Royal», on ell prenia *chantilly* gelat amb els amics; enyoro els seus monòlegs, el seu somriure, la seva ironia. En aquelles reunions —tan diferents de les penyes de cada dia, on la conversa s'atura, de vegades, i es corromp— ell comentava els temes més diversos. Tenia el front una mica lluent i el blanc dels ulls una mica envermellit. La seva paraula era precisa, amesurada, afinada; vibrava amb una nova vida i un nou color.

14 maig. En deixondir-me he sentit cantar un rosinyol. S'ha esvaït el meu lleuger malestar de convalescent i he baixat al jardí. M'he desdijunat sota les garlandes de roses. El gos em feia companyia, amb l'expressió seriosa i el pèl lluent. Ara sóc a la font de

Serbiol. L'aigua —amb extraordinària abundor— em llisca a ran dels peus, brilla al sol mig apagat, brollada de les roques sota una gran estepa florida.

Mai com enguany no havia vist tan florida la muntanya. Té tota la policromia d'un jardí. Hi abunden les flors d'estepa (n'hi ha de blanques i de morades) formant grandiosos pradells. Hi ha també l'hisop morat, l'argelaga groga. Els torrents duen molta aigua, que sona joiosament. Dins les bardisses, d'un verd frescal i espès, el rossinyol canta. De tant en tant se sent el flauteig apagat i monòton de la puput. Tot d'una, entre els pins, ha passat una tórtora elegantíssima.

10 setembre. Quan érem a l'hort, entre aquelles pereres molles de pluja, ha esclatat damunt nostre el so de les campanes. Brandaven planyívolament per Fifi, morta aquesta matinada. Les noies han dit: «Aquestes campanes, quina angúnia!» Algú ha proposat que anéssim a comprar una corona. Plovia. Tot el cel era cobert de núvols baixos, grisos. Feia aquella plugeta fina i persistent de certs dies de novembre; aquell temps humit i melangiós que és el que escau quan s'ha mort una persona estimada.

Joana duia un vestit de color de maduixa, mitges i calçat blanc, i gavardina. Ella i Tecla s'aixoplugaven sota un mateix paraigua. Hem emprès el camí, entre les vinyes. Els ceps, immòbils, mostraven, entre els pàmpols nets i envernissats, els raïms brunyits, magnífics. Passàvem dins un paisatge dolç, una terra grisa o d'un roig clar, uns verds pàl·lids que s'ajupien sota cortinatges grisos. Els garrofers s'alçaven com tendes rodones, amb les branques ran de terra. Al fons el mar era una grisor més; els boscos, sense relleu, eren esfumats, litogràfics. I aquella pluja fina, batent sobre els paraigües, sobre els pàmpols, sobre la terra, dolçament...

Parlàvem de Fifi, de la mort, d'unes amigues mortes al llindar de l'adolescència. Joana i Tecla dialogaven melangiosament, amb compassió exquisida, amb reflexions tallades pel silenci. Era una sensació estranya i suavíssima: la vida fresca, delicada, acostant-se a la mort, esguardant-la amb ulls tristos i dolços, dins una onada grisa, però suau, de misteri.

Sempre pel camí de les vinyes hem arribat a la casa del jardiner. És una casa molt segle XIX, amb les fines corbes d'unes palmeres davant la façana. Hi ha flors a banda i banda del camí. Hi ha camps de nards, tenderols verds d'englantines, rosers; al lluny hem vist un espai de flors ben morades.

7 maig. He estat malalt. Després d'un hivern gris i, a moments, molt amarg, he emmalaltit a la primavera. Recordo amb delícia —ara que sóc un convalescent, davant la costa verda i alegre— una sensació de malalt que travessà d'estranya llum aquells instants tèrbols, indecisos, que brollen del somni. Recordo la deliciosa sensació dels falciots xisclant, un bell matí, omplint amb llurs crits primaverals la meva cambra fosca. Potser la veu de la més dolça primavera, rediviva un instant, em travessà la ment, em travessà el cos feble aquells moments morbosos, lúcids, inefables.

Pel setembre, els primers dies d'or, quan la felicitat era vora meu com una gran rosa tímida, qui hauria previst, al lluny, un dia de Tots Sants tan trist, tan moll de melangia acerba, un dia d'aquells en què la vida sembla

*una història sense sentit,
contada per un idiota...?*

La meva mare era a La Garriga i vaig passar el dia amb ella. Però estava trist, Déu meu, terriblement trist, en la dolçor tardoral: era com si una boira implacable i freda em penetrés els ossos. I després el comiat en la petita estació vermella, entre gent alegre; i el vagó ombrívol, estret, els vidres entelats, l'atmosfera densa. No recordo haver sofert tristeses semblants des d'aquell dia.

El record del febrer va lligat a uns matins rosa-perla davant un port de la Costa Brava: un bergantí de color de rosa, no gens plàstic, silenciós, passant darrera el braç gris del port. I també recordo unes platges immenses, assolellades; i uns vaixells blancs, uns grans munts de suro roig, unes muntanyes baixes tancant, al fons, amb llur verdor flonja, velada de calitja, el port de Palamós, com un llac en calma.

A primeries de març tornà de Gènova en Carner. El dia 7 vaig dinar amb ell. Parlant dels catalans, deia: «Així com un alemany, talment una pedra d'edifici, encastarà la seva vida en la d'un altre, el català vol viure la seva pròpia vida: no es resigna a ser comparsa de

la vida d'un altre.» L'endemà vaig sopar amb ell a casa d'en Xavier Tusell, home gentilíssim. Montserrat, filla del nostre amfitrió (una noieteta bonica, bruna, d'ulls maliciosos), dibuixa admirablement. Amb un gran sentit de l'equilibri decoratiu, dibuixa uns infants deliciosament plens de vida.

Després, al despatx d'en Tusell, vam tenir una llarga conversa. En Carner parlà de com es fan les revolucions, de quins tipus humans es nodreixen. Comentà el nostre problema nacional. Referint-se al socialisme, digué: «El seu triomf és ara ajornat per molts anys; però jo crec que triomfarà, perquè enclou un principi de justícia.» En Carner té una daurada plenitud mental, una admirable saturació de cultura. Parlant del bé i del mal en les grans masses humanes, féu observacions penetrants. «Al món —venia a dir— hi ha una gran massa de brètols, una zona neutra d'indiferents i un nucli petit, molt petit, de cavallers i de sants. Però, de tota aquesta perillosa mescla, la Providència, amb la seva màgica alquímia, en sap treure el bé.»

I heus ací el maig i aquesta lleu malaltia que em proporciona uns dies de repòs al poble dels avis. Tot seguit d'arribar a casa vaig agafar un bastó i unes revistes i vaig sortir al jardí. Era tot aromat de flor de taronger, de roses, d'eucaliptus. L'aigua de la pica parlava com una veu amiga, molt clara. A la parra els pàmpols són tendres, fins. A la casa veïna sempre hi ha aquell petit tiler davant la porta blava. M'assalta el record d'una altra primavera, però no és pas punyent: és només un poc malencònic. Cal viure en pau amb la llum i amb la vida.

8 *maig*. Aquest matí hem anat a reposar sota els pins que hi ha al turó de La Caritat. Estava núvol i ens arribava un aire fresc i salabros. Allí el paisatge és més humanitzat (quines vinyes polides, quins caminets!) i més marítim. He traduït poemes xinesos.

9 *maig*. A la tarda hem anat al cim de la serra de Sant Mateu. Des de can Gallemí hem contemplat el Vallès sota els grans núvols. El Montseny era ben abrigat de boira. Feia un vent magnífic sota els grans pins. A la font solitària —ja declinava el dia— les altes acàcies en flor, el verd de l'herba, el cel gris entre les

branques feien una melangia estranya. Hem vist més enllà un camp de meravellosa policromia. Hi havia roselles, camamilla silvestre, margarides, blauets: roig, blanc, blau i verd tendríssim. Jo he anat versificant les traduccions xineses tots aquests dies. És una poesia senzilla i colpidora, d'un dolç dramatisme, d'una melangia tendra o d'un plàcid benestar com el que suggeria La Fontaine en parlar de

ces objets si doux et si charmants.

També s'assembla una mica a certs moments de la moderna poesia anglesa: la d'un sentiment contingut, expressat en paraules simples i clares. Així el *Down by the salley gardens* de W. B. Yeats, *The difference* de Thomas Hardy o certs poemes de W. H. Davies o de Walter de la Mare. Penso que serà un amable volum, un poc «*pour des âmes tendres.*»

12 maig. M'he passat tot el matí traduïnt al barranc del turonet. Feia un vent molt fresc i, a estones, plovia. Grans núvols de plom lliscaven cap a llevant. Els fils del telèfon brunzien d'una manera terriblement monòtona. El paisatge verd, frescal em feria una mica amb la seva dolçor indiferent i agitada. Amb un verd tornasolat, un camp de blat onejava furiosament davant meu.

Aquest matí m'han dit que ha mort en Peret dels Bens. Era un pastor simpàtic, que sempre em sabia dir on havia vist una guatlla, on se li alçà un conill. Les campanes han tocat per ell gairebé tot el dia. Cap al tard m'ha vingut una estranya angúnia. El vent fred, els núvols, aquell so planyent m'estrenyien el cor. He traduït Kipling al jardí. Quina tristor sorda, grisa! La casa veïna era oberta. A primera hora de la tarda hi havia entrat. No hi havia sinó vent, pols i silenci.

8 gener. He sentit renéixer en mi l'entusiasme pels pre-rafaelites anglesos. Dies enrera vaig comprar uns llibres de reproduccions i contemplava aquelles fines pintures on crema líricament en els més ínfims detalls una bellesa greu, dramàtica. L'encís d'aquesta escola prové, potser, de la fusió d'un realisme agut —no pas, però, naturalista, sinó cercador de la realitat íntima, de la veritat secreta que hi ha en la *forma de les coses*— i una mena de «misticisme» romàntic, d'idealisme transcendent delicadíssim. «Moltes d'aquestes pintures —ha dit Symons parlant de Dante Gabriel Rossetti— són com visions de somni. Però visions precises; car els somnis són precisos, i només es tornen vagues quan ens despertem.»

17 gener. M'he desvetllat a la matinada i m'he posat a construir versos en la tenebra, amb el cervell estranyament despert. Eren una evocació de les roses d'abril, podrides ara, desfetes en pols, perdudes en el vent de la terra. Començaven així:

*Digueu-me: on són tantes roses? On són?
Feien garlanda als arbres d'abril, a ran de fulles.
Ara és l'hivern. I les fines despulles
deuen rodar pel món...*

18 gener. En un «London Mercury» antic (octubre, 1920) he llegit un interessant estudi de Charles Vince sobre *L'Art i el Temps*. Ell creu que la característica essencial de la novella moderna és el sentit del Temps; és un comentari sobre la decadència i la ruïna que el Temps imposa. Els dos grans exemples —diu— són *The Old Wives's Tale*, d'Arnold Bennett, i el *Jean-Cristophe*, de Romain Rolland. Cal crear un art vivent, joíós, alliberat del Temps. D'acord. L'art cal que eternitzi les coses, els moments de beutat. Però això potser no el tornarà pas íntegrament joíós, car, ben mirat, al fons de la bellesa hi ha una melangia implacable.

28 gener. Si la primavera és l'aspecte líric de la naturalesa, i alguns dies de la tardor en són l'aspecte tràgic (recordeu certs celatges de novembre, o un camí desert, amb un vol de fulles de color de rovell), l'hivern n'és l'aspecte científic. Terra nua, arbres nus, cel nu. Es veu l'esquelet dels arbres, es veu l'arquitectura dels conreus despullats. Tot agafa una mena de gravetat, de precisió científica. No hi ha fulles que enganyin; no hi ha perfums que facin perdre el cap. Deu ser el temps preferit de Xènius. I fins un poeta tan flonjo, tan gerd com Francis Jammes, compara el cel nocturn d'hivern a una gran roda que va descobrint els seus engranatges.

20 juny. Sóc a Viladrau. Aquest Barri de les Paitides és d'una suavitat, d'una dolçor imponderables. Les cases són humils, d'un color gris-ocre, ajupides entre camps de blat o de sègol. N'hi ha que tenen a la vora un saüquer amb grans flors d'un groc pàl·lid. El fumet és lent i d'un blau idíl·lic: es destaca contra el verd frondós dels castanyers i els pollancs.

21 juny. La silueta del Montseny, vista des del collet de casa, és solemne, però a mesura d'home. No aclapara pas, com els grans cims. Les bagues la vesteixen fins a ran de carena, amb ondulacions i unides flonjors com de molsa. Les terreres o rossoles que s'hi veuen entremig són d'un to d'espígol molt pur. La carena és nua, amb qualitat de llom de camell; o bé la decoren taques d'herba que, a sol ponent, són delicioses.

23 juny. El cap al tard és ací una hora exquisida. Però, com observa en Bofill i Ferro, ha d'ésser quan la claror és, certament, atenuada, però no pas melangiosa. Hi sol haver aleshores una calitja lleu i blava, que esfuma delicadament les llunyanies. Del fons d'un bosc arriba un cant de rossinyol. Una gran lluna rodona penja, com un òpal translúcid, sobre el paisatge. I, entremig de castanyers tendres, el Montseny té un blau de paradís.

25 juny. Sóc a un collet planer i ple de falgueres, mirant pondre's el sol. Té un color de ferro eixint de la farga, en el cel serè. Una gran extensió rogenca co-

rona les muntanyes d'un blau gris, lleument velat de boira. Més amunt, en el cel glauc, finíssims, hi ha uns cirrus molt prims i horitzontals, amb aigües lluent com les del nacre: diríeu una delicada cella sobre l'ull encès. Però el sol no sembla ja l'astre universal, que presideix la vida i marca el pas de l'any, sinó una gran flor ígnia, un simple ornament.

29 juny. Cap al tard anem a Vilarmau. El bosc pla té, de primer —amb alzines, castanyers, altes falgueres i l'ample camí—, un aire de parc francès. Més enllà, cap al cantó del sot de Cerdans, la vegetació és gairebé tropical, de tan alta i espessa. Caminàvem entre falgueres que ens arribaven al front, com si decantéssim la *brousse* africana; les fulles seques, les herbes mortes fan un coixí dens i cruixen al pas. Entremig brollen roques plenes de molsa. Diu que els senglars tenen ací jaços magnífics i segurs.

3 juliol. Hem anat fins al peu de les Roques de Bona Vista. Es domina tota la línia del Pirineu: el Puigmal al mig, el Canigó a la dreta. Sota el cel —glauc i taronja pàlid— la muntanya semblava, retalladíssima, un vidre glaçat. Els castanyers florits traspuaven vora nostre un incendi delicat, que els comunicava com una vida fantàstica. Era un capvespre immòbil i pur.

5 juliol. Ahir, cap al camí del Pujolar, un segador cantava. Era al llarg pendís, on els castanyers «drapats de verda vesta», com diria Keats, vetllen el blat. La cançó s'allargava, melangiosa, amb aquella tristesa biològica dels àrabs («tonada del batre, cadència moresca»), però la lletra era exquisida. La tornada feia així:

*Adéu clavell morenet!
Tant temps ha que jo et regava,
i ara no et regaré més
perquè ma vida s'acaba.*

6 juliol. Hem passejat vora els mateixos quintars d'ahir, on també segaven. De lluny estant ja hem sentit la mateixa cançó: però avui la cantava una veu prima i fresca, una veu infantil. He tingut la sensació clara de la tradició popular. La melodia brolla d'uns

llavis vells i moridors, i refloreix en una boca fresca. Uns arbres alegres, uns nuvolets efimers, un ocell perdut, poden modificar-ne lleument el matís, com el cel trasmutant, sobre el mar, el color de l'aigua.

10 juliol. He anat a Rosquelles, a la tarda. En Bofill i Mates està engrescat amb les seves plantacions. Vestit de blanc, cofat d'una pallola fina, lluint-li la vivacitat dels ulls darrera les ulleres, tenia l'aire d'un polític anglès, vegetant. Ha plantat gavarreres, boixos, pomeres, xiprers i un bell seguit de coníferes. Ens ho mostrava líricament, minuciosament. Els cedres del Líban tenen unes blavors delicades, com si, en ple dia i tot, fossin molls de clar de lluna.

13 juliol. Érem al parc, en la indolència gronxadora de l'hamaca. Hem vist venir els de Rosquelles amb en Carner. Duia una americana caqui i uns pantalons de franela crem. Tot seguit d'arribar, ens ha dit a en Bofill i Ferro i a mi: «Ara és l'hora de cantar *Els remers del Volga*.» Després ha donat una rosa a en Jaume, dient-li: «Veus ací: la Flor Natural.» I a mi un bri de sàlvia: «A vós, un accèssit.»

L'aplom, la vivacitat, la gràcia d'en Carner són alguns elements de la seva suggestió extraordinària. Però aquesta suggestió és una força inherent a les pregoneses íntimes d'ell mateix: és com una força magnètica. Ha parlat sempre ell: de política, de finances, d'en Cambó, d'aquesta terra montsenyenca. En el seu verb tota la realitat es transforma i adquireix una vibració guspirejant i càlida. És, com diu molt bé en Bofill i Ferro, una reencarnació espiritual del món.

17 juliol. Un dels encants del viure camperol és contemplar les transformacions que el ritme del temps produeix en el paisatge. Fa poc, els conreus eren com llacs immòbils de blat; ara brilla el rostoll, i les garberes semblen cabanes primitives. Els saüquers ja no tenen flor. Hi ha camps llaurats, amb terra flonja i vermella. Pels camins comença a escampar-se la cabellera groga dels castanyers.

27 juliol. Hem anat a Coll Pregon. Les Agudes eren embolcallades de boira. El camí, des de Coll de Joan,

és molt emboscat i fresc. Els faigs allarguen la gerdor lluent de les branques, i alguns avets, ací i allà, alcen llur verdor hieràtica, fosca. El color de les roques és vermellós: són nues, esbocinades, netes. Coll Pregon és com un parc anglès, amb herba verda i rossa, i grans paneres de faig i de ginebre. Els arbres hi són distribuïts amb una mena d'art sobri. Feia boira i el vent era fred.

Tots tres —en Jaume, en Puig i jo— hem fet conversa entre la boira. «Semblem en Shackleton al Pol», deia en Jaume. Era com si el món no existís: només la boira i nosaltres. Baixant, adés ens embolcallava la grisor, adés lluia el sol en un cel clar i en el paisatge fresc i alegre. Fa una estranya alegria de caminar, en el sol i el vent pur, damunt una muntanya coberta d'herba, una muntanya que s'acaba en el cel. De tant en tant ens arribava, d'enllà dels faigs, una cançó de flabiol, fina i llunyana.

29 juliol. Ací dalt les tempestes són solemnes. Les grans nuvolades rodolen pomposament. Els avets del parc sonen com un mar enfurit i l'aigua, pels camins, baixa amb violència. Ha plogut molt, avui. Cap al tard, quan la tempesta era lluny, persistia una gran massa de núvols damunt Puig de Sucre, i, ara i adés, els llamps la il·luminaven. Damunt el Matagalls el cel era blau, amb dues estrelles vives, com un paisatge del *Vell Mariner*.

7 agost. Ha mort Joseph Conrad. En Pla, a «La Publicitat», li dedica un bell elogi. «Conrad —diu— és un esclau europeïtzat, una barreja d'instint i de forma, una fusió de Dostoievski i Flaubert.» També subratlla la seva eficàcia com a cantaire del mar: no en el to major de Chateaubriand i d'Hugo, sinó com a *connaisseur*, alhora analític i líric. Hi ha escriptors que ens parlen del mar com descrivint la pomposa indumentària d'una dama; però Conrad ens descobreix el temperament del mar, els seus replecs més íntims.

Si mal no ho recordo, Hugh Walpole, en la seva biografia, afirma que Conrad considerava *The Mirror of the Sea* com un dels seus millors llibres. A mi em va fer una impressió inesborrable. En canvi, *The Secret Agent* no m'interessa tant. *The Arrow of Gold*, l'altre

llibre de Conrad que conec, és una novella del temps de les guerres carlistes. L'argument és *romanesque*; la beutat de la protagonista, Rita de Lastaola, té un estrany misteri, però Conrad no l'accentua romànticament. El subratllat poètic és molt amesurat; l'estil té una mena de solemnitat íntima.

9 agost. La mort d'aquest amic, del gran poeta Salvat-Papasseit, era, de temps, esperada, però ens ha colpit dolorosament. En Sagarra, en un article dramàtic i efusiu, retreu la filiació maragalliana i la bondat essencial de l'autor de *La rosa als llavis*. També parla del seu meravellós optimisme. La lírica d'en Salvat-Papasseit cantava en un pla d'eternitat, superava el temps, i la caducitat de les coses no li inspirava elegies. La negava. Deia: «Res no és mesquí —ni cap cosa és mudable.» El món tenia per a ell la brillantor segura, l'alta serenor de la immortalitat. Era afí a l'actitud expressada en el *Fairy Song* de Keats, no a la del *Glycine's Song* de Coleridge. A més, renovà la dicció de la poesia catalana amb nous matisos de «paraula viva» molt diferents dels d'en Maragall. I això sol ja és importantíssim.

1 setembre. Hem anat al prat de Vilarmau. De primer, ens embolcallava la boira; després ha anat esvaïnt-se, mostrant els matisos de verdor més delicats que un pugui imaginar. Els rengles de pollancs vigilen el prat, vora l'aigua; a sota hi ha els vimeters, els freixes i les bardisses. Ran del camí s'alça un castanyer gairebé mil·lenari.

La boira, tornada densa i blanca com llet, es queda immòbil a les valls, inundant les muntanyes fins a mig aire. Així, els cims emergien com d'un mar blanc, i es formaven cales exquisides, amb una mena de romponents on, sota l'escuma vaga, s'alçaven vaporoses siluetes d'alzines i pollancs, com unes algues.

8 maig. He parlat amb Paul Valéry quan tot just arribava de Madrid, on ha assistit a la Conferència Internacional sobre l'esdevenidor de la Cultura. Amb expressió àgil, sempre adaptada als jocs precisos i delicats del seu pensament, m'ha fet conèixer les seves impressions sobre la primera reunió d'homes de diversos països encaminada a obtenir una defensa eficaç dels alts interessos de la Cultura.

«Cal agrair —m'ha dit— al Govern de la República espanyola les facilitats que ha donat per a la celebració d'aquesta assemblea. És el primer assaig interessantíssim d'una empresa nova, l'embrió d'una obra que pot donar grans fruits si, com espero, és ben acollida a Ginebra, i si no s'accentuen els perills que amenacen una col·laboració sincera entre els esperits selectes d'arreu del món.

»El Comitè de Cooperació Intel·lectual creat per la Lliga de les Nacions tenia un aspecte marcadament tècnic. Al costat d'ell hem volgut crear el Comitè de les Lletres i de les Arts, que s'ocupi de les qüestions generals, universals de la Cultura i que procuri que aquests problemes passin a un primer pla en el joc de la vida humana. Hem publicat ja dos grossos volums, en els quals ha col·laborat, entre altres, Einstein. Hem intentat, fins on ha estat possible, sostreure a l'acció de la política aquesta defensa dels interessos de la Cultura, avui seriosament amenaçats, car ens sembla que ha d'ésser precisament la Intelligència la que ha d'oferir suggeriments i orientacions a la Política. Ben mirat, quan reflexionem sobre la mecànica política, ens esfereïx la mala qualitat dels seus materials de construcció.

»Cert que existeixen diversos conceptes de la Cultura, però a mi em plauria d'aplicar-hi, en certa manera, aquell dualisme del capital i el treball. La cosa important no és el capital, el tresor de cultura que hom posseeixi, sinó l'ús que un en sàpiga fer. Jo conec homes que tenen vint-i-cinc diplomes de títols oficials i que culturalment representen un valor negligible. En canvi, n'hi ha que, posseint un mínimum de coneixements, saben treure'n un rendiment preciós.

»La Conferència celebrada a Madrid, a desgrat d'algunes petites ombres, ha obtingut un bell èxit. Sota la presidència de Mme. Curie, els delegats han exposat llurs idees amb un ardent desig de cordialitat i de col·laboració. El meu amic Jules Romains hi ha tingut intervencions dures i brillantíssimes. Jo em sentia una mica fatigat i no hi he pogut prendre una part activa: he hagut de limitar-me a un parell de discursos, però m'he esforçat a subratllar la necessitat ineludible —així ho indicava al senyor De los Ríos— *que al món existeixi una política de la Cultura, com existeix una política del petroli o del blat.*

»Potser convé portar a l'esfera política una mica d'aquella visió directa i honesta de l'home del carrer i malfiar-se de la falsa ciència dels polítics que poden parlar llargues hores a base de llurs extenses biblioteques de sociologia i d'història, que no contenen sinó grosseres aproximacions a la realitat. Seria interessant de fer comprendre que si, d'una banda, la vida social i política no és possible sinó a base d'un engranatge de convencions, d'altra banda, convé no oblidar que aquestes convencions són convencions, i que no han de transformar-se en categories intangibles i eternes. Qui sap, però, si és necessari a la mecànica de la vida humana que de vegades arribem a oblidar el caràcter arbitrari de les convencions a les quals ens sotmetem. No gosaria a pronunciar-me en aquest punt, però a mi em plau de considerar les coses des d'angles diversos, i procuro no enlluernar-me davant d'una convenció determinada, perquè observo la possibilitat d'altres punts de vista i d'altres convencions.

»Ben mirat, potser no existeix un sincronisme en el progrés dels diversos aspectes de la vida humana. Els costums, els prejudicis, el to de la realitat política i social no correspon al grau de lucidesa científica a què hem arribat en altres esferes. I és que l'home de vegades resulta incapaç de seguir-se ell mateix. En política, sobretot, es manipulen nocions extraordinàriament imprecises. Així com en altres aspectes, per dir-ho en termes aritmètics, s'arriba a afinar fins al tercer decimal, aquí no ens movem del número enter.

»La lucidesa, el sentit de la cultura mediterrània, és un patrimoni que no ens podem deixar arrabassar. Era el delegat austríac a la Conferència de Madrid, em sem-

bla, qui sostenia que ara és l'hora del Nord. No. Ara és l'hora de posar a contribució tots els valors de la Cultura. I si és cert que aquesta deu molt als països nòrdics, també cal dir que el Nord deu molt al Mediterrani. No oblidem que dues inspiracions cabdals de Goethe i de Nietzsche són d'essència mediterrània, fan olor de flor de taronger.

»Hem d'evitar, de totes passades, els grans perills que amenacen la nostra cultura: o sigui, l'obsessió econòmica, l'americanització o vulgarització mecànica que crea hàbits de receptivitat passiva, i les opressions polítiques. Cal que procurem la prosperitat, la riquesa dels pobles, però no pas com a fi en ella mateixa, segons la concepció americana, sinó com un mitjà per a assolir realitats superiors.»

A través de les altes cortines s'endevinava la llum viva del sol de maig. Valéry em mirava amb els seus ulls clars, però també misteriosos, el monocle lluent-jant-li damunt la vesta, el cabell caigut, com sempre, a la banda dreta del front, amb una lassitud una mica rígida.

Després em parla dels seus «assaigs melodramàtics», que comentarà al Conferentia Club.

«En aquests assaigs em proposo —diu— crear la impressió d'una mena de religiositat tota intel·lectual, donar a l'intel·lecte, a través de les formes antigues que ho dissimulen tot, com una aurèola noble i sagrada. En una de les escenes és evocat un temple bastit pel miracle del cant. Jo hauria volgut que els dansaires tinguessin un gest sobri, gairebé litúrgic. Però vaig haver d'utilitzar una companyia de ballet rus, que és sempre una companyia de ballet rus. Al seu director va acudir-se-li que el temple, en lloc d'ésser bastit per intervenció dels déus, s'alcés dels moviments combinats, però alarmants, dels dansaires: aquests manejaven uns enormes bastons de sis metres de llargària, amb perill de lesionar algun espectador. Després van comparèixer unes Muses d'una lletjor terrible. I allí on jo hauria volgut els moviments nobles, lents, retinguts, d'un benedictí, dansava una mena de galifardeu, amb increïbles salts i gambades.»

Paul Valéry es refereix, finalment, a la lectura que demà donarà als Amics de la Poesia. «Llegiré i comentaré poemes meus —diu—. A Barcelona obtindreu de mi una cosa que no m'agrada fer i que no acostumo a fer mai.»

I s'acomiada, amb l'aire una mica cansat, però amb un somriure.

23 Abril. He anat a Premià. Quina verdor, els conreus! A les muntanyes hi ha una florida d'or abundosa. De tant en tant cantava el cucut cap a la Brolla d'en Riera. Pels horts hi havia un hàlit de flor de taronger; les glicines ja es desmaïen, marcides. Però els ros-sinyols enlairen la seva passió melodiosa, exaltada, de foc i sospir.

24 abril. ¿Què ho fa que aquest paisatge de vinyes, pins mediterranis, tarongerars, cirerers florits, terra flonja vermella, em comunica una estranya eufòria? S'hi mesclen records d'infantesa i de joventut, tristeses i delícies, la sensació d'un lligam amb els Antics, amb els besavis i els avis que reposen vora la pineda al turó de Sant Sebastià, en tombes florides de romanins i geranis, sota aquests núvols blancs i dolços... Avui he llegit el llibre de Croce *Poesia e non poesia*, que em regalà en Carner.

26 setembre. Ha plogut gairebé tot el dia. Feia llevant i els núvols baixos, densos, s'arrossegaven pel paisatge. Des de la finestra se sentia el brogir del barranc. A l'era, amarant-se voluptuosament de pluja, l'ànec i la seva consort passaven llargues hores immòbils. Quan a mitja tarda ha parat de ploure, sota els plàtans saltaven dues cueretes alegres, amb lliurea grisa, estilitzades miniatures entre els miralls de l'aigua. M'he carregat els nens a coll i he anat a veure el barranc: inundant les bardisses, saltava l'aigua tèrbola, i semblava que el seu impuls no havia de minvar mai més.

30 setembre. M'encanta l'estil de Melo, tan serè i equànime, tan pulcre. El seu artifici justifica el que diu Ixart: «*Melo acicala, aguza la frase, halla el medio de hacerla más ingeniosa y artística, con absoluta independencia del concepto; no se sobrepone todavía a éste el artificio, pero cerca anda de ello particularmente en los discursos...*»

Però no cansa aquella infal·lible elegància en què tots els arremoraments de les intrigues i les guerres es resol·len en una mena de pau consirosa, en cadències no-

bles, segures. És admirable com, entre el tumult de la política o el dring tràgic de les armes, evoca inesperadament el món de la natura o de la vida rústica: «...otros que con más atención examinaban las señales, temían que de aquel sosiego resultase alguna mavor turbación, como acontece en el otoño, que de las grandes calmas se arman horribles truenos». O bé: « No hay fatiga en el campo de que el labrador en su casa pacífica no se repare. Este era el consuelo de los trabajos que la monarquía padece en sus partes, gozar a nuestra España con quietud.»

A la tarda s'asserena molt, fa una gran ponentada i volen pel cel uns nuvolets blancs, assolellats, extraordinàriament alegres. Vaig a caçar i en el repòs lleigeixo *La gitanilla*. Menjo raïms, tiro a les perdius al vol; torno cap al tard, mentre al Coll d'Alforja hi ha un petit triangle d'or encès i a les muntanyes ja s'insinua aquell viola fosc, avellutat, de la tardor.

15 gener. Assisteixo, a l'Institut Francès, a la conferència de Louis Gillet sobre el tema: «Records de Charles Péguy». Gillet, home de barba apostòlica, distingit, amb la noble melangia dels vells, ha evocat el col·legi Sainte-Barbe on Péguy passava, nerviós i decidit, marcat amb el senyal misteriós de l'autoritat i del prestigi. Péguy veié en l'afer Dreyfus un problema moral per a França: no podia condemnar un innocent sense renegar d'ella mateixa. Però els altres no hi veien sinó un mitjà d'atacar l'exèrcit, la clerecia, les monges, que Péguy no odiava gens. Llavors reaccionà i descobrí el seu món d'infant, el món del cristianisme, de vells costums, d'honor familiar: «vam veure com es descobria de mica en mica en el seu cor el paisatge d'aquella edat d'or seva, del seu paradís perdut». D'aquell sentiment nasqué la seva poesia, on hi ha Virgili i l'Evangeli, les columnates romanes, Clovis, la *Cançó de Roland*, la Bíblia... Gillet dibuixà meravellosament la botigueta dels *Cahiers de la Quinzaine*, a la planta baixa del carrer de la Sorbona. «París —deia— és una ciutat secreta. No cerqueu en palaus i passeigs: les coses importants s'elaboren en soterranis i mansardes. Allí, gent jove crea les altes temperatures que calen a l'esperit.»

Fou també excellent la caracterització del singular estil de Péguy (*agaçant*, de vegades —deia— per als qui no l'havien sentit parlar), que Gillet comparava a la monotonia grandiosa dels camps llaurats, a l'austeritat dels grans planells on bufa, lliure, l'esperit. Segons Gillet, la *Presentació de la Beauce* és «el millor fragment de poesia catòlica que s'ha escrit a França de Villon ençà»; i clou el seu comentari amb aquells versos tan aplicables al destí del poeta:

*Heureux ceux qui sont morts dans les grandes batailles;
heureux les épis mûrs et les blés moissonnés.*

10 juliol. Ja fa un parell de dies que no ens arriba aquella olor marina de la carbonera que hi ha al bosc del Mas, olor de quitrà, perfum de barques. Aquesta tarda he anat a muntanya. He vist pasturar conills i volar les perdius velles mentre les perdiganyes s'esmunyien com fantasmes entre els ceps. I, tornant, m'he deturat a la carbonera. ¿Què ho fa que aquests oficis primitius tenen un encís, una atracció tan viva? Potser perquè són com un símbol emocionant de les primeres defenses de l'home contra les forces obscures i hostils de la naturalesa, perquè s'hi barreja un eco d'aquella alegria llunyana. El carbó (de pi) era, en part, dins els sarrions; però la carbonera en covava encara. Per terra, cassoles, una ampolla de vi, el destraló lluent, la pedra esmoladora. En Cisco, el carboner, berenava. Olor d'all i de cos cansat; al tall de l'eina esmolada he flairat l'olor de la reina. Grans boscalls de pi reposen entorn, esperant cenyir una altra carbonera.

11 juliol. Fa frescor. L'aire és impregnat d'olor d'herbes, d'alè deliciós de bosquina. Cap al tard, amb l'Albert, vaig al Puig d'en Gulló. Llegeixo poesia castellana. Diguin el que vulguin, Herrera no és pas tan «diví» com asseguren: ben poc us sobta, entre els seus versos pomposos, l'emoció, la sorpresa i la pau de la poesia. Bona, excellent retòrica, però no gaire més. En canvi, Fray Luis de León, quina meravella!

Eterna primavera aquí florece.

I Lope? Lope, a qui no guanya ningú en subtileza retòrica, en tècnica, sap ésser d'una frescor única quan parla de les coses del camp:

*...Y de color de rosa
la cermeña olorosa
tengo, y la endrina de color morada...*

*...Y en cantidad recojo,
al tiempo que las ramas desenlaza
el caluroso estío,
membrillos que coronan este río.*

De Sant Joan de a Creu és difícil parlar-ne. És, per a mi, el millor de tots els poetes de Castella, i seria un tòpic dir que és un dels més grans lírics del món. Brilla en ell, com en pocs, el misteri poètic: aquesta rara confluència del llenguatge, les coses i el cor de l'home, la fusió meravellosa de la música, l'ànima i el color, de les coses moridores i l'eternitat.

13 juliol. Quin dia més meravellós! No gens de calitja al cel, muntanyes netes, rentades per la pluja, algun lleu nuvotet de pintura italiana, un aire fresc que ens incita a anar muntanya amunt. Ja rossegen vagament els blats de La Mussara i es marquen les ombres dels cingles sota el cel pur. Llegeixo una antologia de prosa anglesa: *The Albatross Book of Living Prose*. Observo que Burton té un estil extraordinàriament «nerviós», d'un moviment apassionat, amb acumulacions de noms i adjectius, parallelismes enèrgics, un ritme que diríeu modern, ràpid, que contrasta amb la lentitud serena d'altres autors medievals, amb la tranquil·la pompa de Malory, per exemple.

14 juliol. He llegit i rellegit, admirant-lo, un fragment de Browne (extret de *Urn Burial*). Què ho fa que el seu to em recorda una mica Valéry? Potser per l'habilitat amb què alia al pensament abstracte la vivacitat de les coses concretes, els noms de la història i de la mitologia. El trobo, també, molt modern, amb una ironia àgil i noble, una mica cruel de vegades, com el Valéry de *Progrès*: «Les mòmies són ara esdevingudes mercaderia, Mizraïm guareix nafres i Faraó és venut per a fer-ne bàlsams...» Meravellós estil!

15 juliol. Al conreu de muntanya, sota un avellaner, llegeixo l'antologia de l'*Albatross*. Traherne és d'un lirisme còsmic, que l'emparenta amb Francis Thompson i amb Claudel: «No gaudireu com cal del món fins que la mateixa mar us flueixi a les venes, fins que us vestiu de cel i els estels us coronin...» La sàtira de Swift és massa cruel, de vegades, d'una truculència inhumana. Defoë, modèlic de precisió, d'equilibri, de força descriptiva. I Pope és veritablement agut i ple d'*esprit*, amb una prosa nítida, extraordinàriament agradable.

16 juliol. Voldria dir la meravella d'aquesta vidalba —o vidiella o ridorta— en flor, que decora marges i camins, pel conreu ple d'ordre o entre la salvatgeria dels boscos. N'he vist cobrint tota una alzina amb les seves estrelles, netes i erectes, de quatre puntes, o bé enllaçada amb els ceps, o posada com una prodigiosa randa blanca damunt l'ocre d'un conreu ben cavat, o decorant un marge de pedres grises amb la seva flor com de llessamí muntanyenc i les closes poncelles de vori.

Llegeixo un fragment de *Tristram Shandy*. Em recorda l'humor tendre, l'amorosa dolçor de la millor prosa de Joaquim Ruyra; m'ha fet sorgir de la memòria aquella excel·lent narració: *En Garet a l'enramada*.

19 juliol. Em fa vergonya de dir que no havia llegit mai res d'Alfons Daudet. No dubtava que fos un excel·lent escriptor, però no hauria dit que fos tan atractiu. Aquest matí llegia les *Lettres de mon Moulin*. M'ha encantat l'olorosa poesia, la gràcia vivaç, la seva capacitat de visió i d'entusiasme. En la tornada dels ramats al mas de Provença, a punta de tardor, hi ha aquella emoció tònica, elevadora, que només es troba en els grans poetes. És tan bo com el millor Francis Jammes. Tendresa i grandesa, arrecerament i salvatgeria: el contrast entre el mas de les terres baixes i els Alps —on l'aire «embriaga i fa dansar»— és evocat amb un art magnífic. I com és d'intensa aquella breu caracterització de la muntanya: «...un pays noir où il y a des loups et de grandes digitales de pourpre, pleines de rosée jusqu'au bord»!

24 juliol. He llegit uns fragments de *Price and Prejudice*. L'humor de Jane Austen és finíssim, agut com les millors pàgines de Dickens (potser més i tot). Però ¿per què, després d'una escena deliciosa, *defineix* amb pocs mots —precisos, això sí, perfectes— el personatge? Això treu l'encís de l'evocació, introdueix en els dominis de l'art una mena de fredor científica. Proust podia fer-ho, perquè la seva obra és mixta, rica dels aspectes més diversos (alhora llibre de memòries, assaig, novella, etc.)

28 juliol. Ben poc he llegit de Chateaubriand: només fragments, passatges d'antologia. Però recordo l'admi-

ració inesperada que va produir-me una frase del gran romàntic que Maurice Baring posà com a lema a un petit volum seu sobre la literatura francesa. S'hi parla del cel nocturn, de la *solitude lactée*. És una frase tan eufònica, d'una tan sàvia combinació en els sons, que dóna gust de repetir-la com els millors passatges poètics.

Dies enrera, en el *Cours de Langue Française* de Maquet i Flot (París, L. Hachette), vaig descobrir una altra meravellosa frase de Chateaubriand, d'una delícia verbal que algú trobaria, potser, preciosista: «*Ces nues, ployant et déployant leurs voiles, se déroulaient en zones diaphanes de satin blanc, se dispersaient en légers flocons d'écume, ou formaient dans les cieux des bancs d'une ouate éblouissante, si doux à l'oeil qu'on croyait ressentir leur mollesse et leur élasticité.*»

18 agost. L'Albert ha ferit una perdiueta i l'ha caçada viva. La té en una gàbia i la vigila constantment. «Pare: ¿vol dir que es morirà aquesta perdigana?» Les nenes també la contemplen: li han posat arròs, escarola, aigua. Com lluita per fugir! Consultat l'avi, decidim deixar-la lliure. La duem al conreu, vora el bosc. «Pare —diu la Roser—: quan trobi la seva mare aquesta perdiueta, li explicarà que l'han ferida?» «I ca!», fa l'Albert. «Sí, sí que li ho dirà», insisteix la Maria. Deixem la perdigana entre les herbes: s'ajup uns moments, però després fuig, s'aclofa, es perd en el seu món feréstec...

20 agost. Quin dia tan pur! Al matí, uns núvols prims, horitzontals, descansen —llana flonja— a les carenes llunyanes. Aire fresc, sol agradable. Tradueixo Byron, Scott, Tennyson. He acabat el *Vell mariner*. A la tarda prenc el llibre d'Ifor Evans i vaig a llegir a muntanya. La vall assolellada és vellut, tènue molsa. Cel net, puríssim. Muntanyes precises, rentades per la pluja nocturna, que ha deixat la seva petjada pels camins, pels conreus flonjos.

Milton —diu Evans— uní als elements clàssics del seu gran poema records folklòrics i medievals: és un brillant exemple de *compromise*, de tolerància. El seu Satanàs conté elements explotats després per la sensibilitat dels romàntics. Però Milton havia reinstaurat

poèticament la mitologia grega, bandejada del domini poètic per Donne, Cowley i Davenant, a incitació dels partidaris de la Raó i de la Nova Ciència.

23 agost. Al matí he traduït bastants versos de Browning: la *Cita nocturna* i el meravellós *In England now*. A la tarda, he començat i acabat *Evelyn Hope*. Quin poema més intens, ample, riquíssim! Hi ha l'emoció de les coses anònimes, familiars i l'esgarripança del misteri; el gust del detall concret i moridor, i l'ample vol imaginatiu que sotja possibles mons i vides i destins, que s'endinsa en les pregoneses de la mort i contempla llargament, melangiosament l'esvanívola bellesa humana. Em sembla que aquest poema devia agradar a Rilke (probablement el coneixia).

2 setembre. Se n'ha anat, ja acabada la feina, el Cisco carboner. Enyorarem la seva companyia, cap al tard, quan es coïa el sopar davant el Mas, i aquells crits de «Enrera!» que feia al gos, mentre menjava les seves patates i bajoques, honestament guanyades. Recordarem el seu entusiasta assentiment: «Ah!... guapo!», pronunciat amb l'esdentegada boca, i aquell mocador virolat amb què es protegia del sol... Aquesta tarda, quan anava a caçar, m'ha fet una innegable melangia passar vora el que fou carbonera. Hi havia, esparsos, els records del bon carboner Cisco: unes esparidenyes velles, uns pobres draps, la terra ennegrida, unes branques de pi.

12 octubre. Reunió a casa d'Ester De Andreis. L'Estelric canta cançons mallorquines, balla «boleres», evoca Pergolese i Monteverde (*Orfeu*) amb la seva veu ampla i segura. Recordo una cançó, de tonada extremament trista, que canten a Mallorca al temps de collir les olives:

*Jo m'estic al cim més alt,
al cim d'aquesta olivera:
feis pregàries, amor meva,
que, si caic, no em faci mal.*

També ha imitat el cant del rossinyol, i —oh meravella!— al cap de poc, des del jardí, un ocell li ha contestat.

18 octubre. Amb els poetes Guasch i Graugés vaig a Samalús, el poblet on vaig passar molts estius de la meva infantesa. M'ha fet molta alegria reveure aquell país d'oliveres, de boscos de pins i alzines veïnejant amb els conreus (vinyes o camps d'alfals o de trepadella, verdíssims, que fan la impressió de prades de país alt). Feia un dia d'aquells tan dolços de tardor: brillava el rou a les herbes, hi havia uns lleus núvols blancs, el sol daurava els boscos i alegrava el gris de les oliveres i el groguejar de les vinyes.

Hem dinat a casa de mossèn Ramon Garriga, home notabilíssim, poeta, escultor, decorador fantasiós, que fa flors delicades amb trossos de carbassa o de magrana i canelobres amb canyes i un jonc entortolligat a l'estil salomònic. És un esperit sacerdotal, ardentment religiós, però amb replecs innegables de sibaritisme: un sibaritisme innocent, a base d'objectes d'aram brunyit, de pots de farmàcia antiga, de rams d'espígol, d'un jardinet humil (amb lilàs, cactus, romanins, *craetegus* amb el petit fruit de color de posta, sajolida, sàlvia, bròdia, berbenes roges i un «arbre de l'amor» la llavor del qual va enviar a mossèn Ramon, des de l'ardent Marraqueix, una antiga serventa). Mossèn Garriga ens conta, entre altres coses saboroses, que la tardor passada, quan se n'anaven les orenetes, va veure baixar tot d'una del cel una cosa que queia en espiral, i que li anà a caure als peus. «Era una ploma d'ala d'oreneta. Havia travessat l'Atlàntic, qui sap l'espai que havia travessat!... Potser era el seu testament, i m'enviava aquell record pressentint que ja no tornaria... Ara la guardo al breviari, com una estampa.»

I, mentre dinàvem i ens queixàvem perquè mossèn Garriga no escriu gairebé mai, en Guasch li pregunta: «Bé: i què feu, des del matí fins que us fiqueu al llit?» I mossèn Ramon, ràpid, somrient, amb aquella ironia dolça que li encén els ulls blaus: «Ai! Buscar rimes!»

19 octubre. Al matí vaig a passejar amb les nenes. Trobo el poeta Sagarra. Diu que està traduint Shakespeare. «Després de la versió del Dant, això és un joc de criatures. Procuro fer una traducció pensant en el teatre: amb llenguatge viu, que doni bo de llegir i de sentir.»

24 octubre. Aquesta tarda m'arribo al Parc Municipal —a la Font del Racó— amb la Maria. Feia una tarda freda, ventosa, però assolellada. El parc era ben desert. Que lluny aquelles flors d'olor intensa vora els caminals, els rossinyols apassionats, el flautejar dels merlots a les alzines! Ara fugen, esfereïdes, les merles sota el verd, amb xiscles sobtats, i només alguna menuda flor blava, o les diminutes pomes del *craetegus*, alegren els camins. Però el cel era magnífic. Retallant-se en el blau pur, grans núvols solemnes copiaven majestuosament la silueta dels roures: formaven com a copes d'arbres olímpics cel amunt. Els roures semblaven núvols verds; els núvols eren com arbres blancs, tenyits de posta, amb grans corbes sumptuoses i enceses.

4 gener. A primera hora de la tarda em telefona Ester De Andreis per invitar-me a la lectura que donarà avui a casa seva una noia bereber, pensionada a Madrid. Ha estat una sessió interessantíssima. Aquesta noia és molt viva, per bé que una mica pedant i afectada. Ha llegit traduccions franceses que ella ha fet de cançons tradicionals *kabyle*, i d'altres, escrites per la mare d'ella, en el to de la poesia popular. Són d'una bellesa intensa i austera, tan boniques com els millors *cossantes* portuguesos o les cançons orientals més punyents. Recordo el començament (aproximat) d'una d'elles:

*Branche de laurier rose,
toi qui t'es nourrie d'ombre,
dis-moi où est allé mon bien-aimé.*

I la inoblidable evocació d'una dansarina, que feia aproximadament així:

*Elle dansait.
Une amulette tremblait entre ses seins.
Pour elle j'ai vendu tous mes oliviers.*

*Elle s'est jetée dans la danse,
sa noire chevelure au vent.
Pour elle j'ai vendu tous mes figuiers.*

*Elle s'est jetée dans la danse.
Ses bracelets scintillaient
et un sourire la florissait.
Pour elle j'ai vendu tous mes orangers.*

Després de llegir la traducció cantava la melodia en *kabyle*. Era una música forta, originalíssima, molt diferent d'aquell infinit, monòton, desagradable gemec d'altres regions del Nord de l'Àfrica. Tenia moments com gregorians; d'altres que recordaven el noble ardor dels trobadors de Provença. No sé si aquestes traduccions franceses reflecteixen fidelment una poesia o són una recreació que equival a una invenció autèntica. Qui sap! La suficiència i la teatralitat d'aquesta noia inclinaven al dubte. Segons ella, els berebers descendeixen dels an-

tics egipcis, i són una raça closa, misteriosa i molt pura. El cap d'ella recorda, en efecte, l'escultura del país del Nil.

31 gener. Reunió a casa d'una senyora polonesa, Wanda Tozer, casada amb un anglès. Hi havia els amics de Palau-Fabre. Aquest hi ha llegit poemes seus, alguns d'ells ben notables. Recordo:

*Una rosa en una mà,
com una mà que somnia...*

També n'ha llegit un, dedicat a una joveneta polonesa que era entre els concurrents, Carolina o Glinka Bewevska. És una noia d'ulls magnífics, de rostre no gens perfecte, però no desproveït de gràcia. Julio Garcés, un poeta granadí, amic i deixeble de García Lorca, ha recitat poemes originals plens de fuga, amb *crótalos* i *alacranes*, violetes amagadisses i incertes llums, i una música viva i segura.

14 febrer. Sopa amb nosaltres en Joan Vinyoli, a qui llegeixo versions de l'anglès. Fa uns comentaris molt interessants —però, en part, inexactes— sobre la poesia anglesa en comparació amb l'alemanya. Creu que la poesia anglesa es diferencia de l'alemanya en això: la primera crea un món intensament imaginatiu, però limitat, un reialme d'ensomni, l'alemanya porta una riquesa metafísica, penetra darrera el vel de les coses (i en això els que van més enllà són els místics). Els anglesos —diu— semblen *fadats*, reclosos en llur món. Hom sent que hi ha hagut qui ha anat més enllà d'aquests límits deliciosos.

14 març. He anat a la Bonanova. Tornant, contemplo un merlot en un eucaliptus: era com un monjo, negre, devot, cantant vespres en veu baixa, sota el ramatge gòtic, tendre, primaveral.

22 març. Dia de vent i pluja. A la tarda, conversa a casa d'Ester De Andreis, amb ella i Vinyoli. Aquest ha perdut ja el seu vell entusiasme per Rilke. Diu que la seva obra no és poesia: *explica, però no canta*. La creació rilkiana és fruit de la voluntat, de l'esforç, de l'aten-

ció pacient: no brolla mai d'una sobreabundància, com en Balzac o en Dostoievski. En un mot: algú ha volgut presentar Rilke com un geni, però no ho era. Vinyoli creu que el que és interessant en Rilke és la seva personalitat, no la seva poesia.

Hem discutit també l'«ascetisme» rilkià, el seu curiós egoisme, que el deshumanitzava. Jo crec que és molt més atractiva la seva obra que la seva personalitat. Va escriure versos meravellosos, però es pot dir d'ell que fos un home meravellós?

24 març. Passo la tarda a can Montaner i Simon corregint les proves del llibre de seleccions —vers i prosa— de sant Joan de la Creu. Ve Eugeni d'Ors i parlo amb ell llargament. Diu coses singulars sobre els comentaris en prosa de sant Joan de la Creu: segons ell, la crítica recent els considera apòcrifs.

Comentant la fe d'Aubrey Bell en el «caràcter espanyol», diu que ell no creu en cap *caràcter*. Veu en la cultura dues formes extremes: *clàssic* (Grècia) i *barroc* (Portugal). A base d'aquests dos elements es combina tot —afegia—: *tout est question de dosage*.

15 juny. Per indicació de J. F. Ràfols m'ha vingut a veure Doris Belshaw, una artista anglesa curiosíssima. És jove, no bonica, però graciosa, angèlica, esvelta (possiblement malalta del pit). Em mostra unes pintures estil Blake —un Blake passat pels impressionistes francesos—: àngels allargassats, «la Mort troba pel camí la Vida», «la mort de Keats», etc. Ens conta, en un castellà deliciós, les seves novel·lesques trifulgues amb un pretendent mallorquí, «*que es como mi perro*».

Doris Belshaw diu que prefereix l'art xinès, més inspirat, al japonès, més hàbil. També li plau més Keats que Shelley. Aquest darrer «és més fluent, però el doll del vers li fa perdre, de vegades, el pensament poètic».

31 octubre. Conferència d'Eugenio Montes sobre «Teatro y sociedad». La cara de Montes és angulosa i no evoca gens el seu estil literari; però el parlar i el gest són reposats, suaus, molt d'acord amb aquella prosa amable i segura. Cita una aguda frase de Hegel parlant de la tragèdia grega: «*Los griegos acertaron a dar forma al temblor.*»

1 abril. A casa d'Ester De Andreis hi havia el crític literari francès André Chévrillon amb la seva muller i un jove, també francès, de vint anys, d'un talent extraordinari, que està escrivint un llibre sobre la literatura del Renaixement. Es diu Molho. Parlant dels primitius, retreu el mot de Lamartine quan algú el felicitava després d'un èxit parlamentari: «*Mais... je ne parle pas bien: cela parle en moi.*» Per als primitius, també —comentava Molho— «*cela parle en eux*».

S'ha discutit el sobrerealisme. Molho diu que en Racine hi ha elements sobrerealistes, i alguns versos de Valéry, en *La jeune Parque*, també en contenen. La senyora Chévrillon l'ha definit així: «*Le surréalisme est la libération du rêve.*» Ha afegit que certes formes d'art tenen qualitat onírica, d'altres no. Una pintura de Ticià ens recorda les realitats palpables que tots coneixem; en canvi, les figures d'un tapís, *per raó de la matèria mateixa*, són comparables a les realitats del somni.

10 abril. Vaig a Premià, sol, al migdia. Camps verds, vinyes tendres, algun cirerer florit, ben blanc entre la tènue verdor abrilenca. Veig en Joan Maria Guasch, que em recita versos:

Hi ha en la terra la força de la vida...

Sento la nota suau de les puputs, com en la meva infantesa, com en els temps de passió i melangia juvenil. La glicina de can Moles és ben florida.

24 setembre. Cap al tard vaig a casa de l'editor Janés. Em dona un exemplar de *Sparkenbroke*, de Charles Morgan. Hi trobo Carles Riba. Parlant de la seva biblioteca, que jo creia perduda amb motiu de la guerra, em diu que l'ha recobrada. «Però tant se val. Una de les coses que he vençut és la passió de la propietat. M'he avesat a anar pel món amb una maleteta.»

3 *setembre*. Fa un dia pur i fresquíssim. Quan anàvem a missa tot era clar, net, esplendent. Boscos ex-tàtics, sol alegre. Els codonys ja comencen a groguejar, i el vent d'ahir ha deixat pel camí del bosc unes aglans llueus, estilitzades. Tornant, trobem un pagès, que duia al cap una senalla de préssecs. Ara, cap al tard veig davant la meua finestra els fumerols que s'escampen lentament, com una boira. Grills. Olor fresca del camp. Al Coll d'Alforja brilla encara, tènue, la posta.

7 *setembre*. L'Albert i jo ens hem llevat a les sis i hem anat a la barraca, per esperar les perdius «al primer cant». Feia un vent fred, i tot just apuntava l'alba. A poc a poc ha anat clarejant; els núvols, ràpids, enduts pel vent del mar, recollien les clarors primeres, eren plomes, bancs de gel, llacs de nacre i de rosa, escumes fines, rius tènues entre el blau... La tarda ha estat meravellosa, la millor de l'estiu: neta, amb ombres acusades i boscos flonjos i verds, i, cap al tard, uns enormes núvols a llevant, que reflectien la posta: primer de foc, de rosa després, i a la fi apagats, grisos. Hem plegat avellanes darrera el Mas i al serrató hem menjat uns raïms dolcíssims. L'estiu ja té un punt de melangia perquè comença a ser «història», i ja són record agredolç la barraca de les tórtore, les primeres pomes, la vidiella florida.

5 agost. Ja fa prop d'un mes que som al camp. Al matí, quan obro la finestra, veig —al tancat que hi ha darrera el Mas— les petites constellacions de campànules blanques, alguns creuades per l'ombra dels presseguerets. Aquests dies de més calor —pels volts de Sant Jaume—, la molsa de la font era plena d'abelles, perquè no troben aigua al barranc. Cap al tard, des de l'era, el paisatge té uns matisos finíssims: les oliveres, a primer terme, són una randa lunar, exquisidament grisa; més enllà hi ha les muntanyes d'un morat pàlid, de color de lilà, i el rosa del cel és suavíssim.

He llegit gairebé tota la biografia de Southey per Jack Simmons. És molt agradable, documentada i vívida. Dóna, en savi equilibri, una visió de l'home i de l'obra i una clara pintura de molts personatges contemporanis. Southey conegué —a més del seu cunyat Coleridge— Wordsworth, Scott, Shelley i Carlyle. També he llegit alguns dels poemes de Sylvia Lind on es reflecteix encantadorament el paisatge d'Anglaterra. Hi ha un breu poema de guerra on canta el moment en què cessà el *black-out*: la finestra il·luminada era talment «com la mel en un rusc».

24 setembre. Ahir vam anar a Mas Cabrers. Vam passejar lentament pel poble enrunat, solitari. Les figueres silvestres, els esbarzers i l'olivarda de flor groga es barregen amb el que fou marc de la intimitat humana. Ací un cup de vermelles rajoles, allà un bocí de cambra amb la paret pintada... En Joan ha trobat, en una entrada, un jou de fusta grisenc. Al pou llegendarí hem vist, al bell mig de l'aigua vagament vermella, una llumeta com un estel.

28 setembre. Últim dia de vacances. El paisatge ja té una solemnitat tardoral. Els núvols, blancs i grisos, s'estan immòbils sobre la carena, posant taques d'ombra als conreus i als boscos. Aquests dies he treballat alguna estona vora la mina, davant mateix d'un pres-seguer ple de fruita daurada: entre les branques es veien els boscos flonjos, els cingles rosats, el llogarret de Mascabrers voltat d'avellaners innúmers. Tot tenia una pau madura i assolellada, una mena de felicitat. Les herbes altes s'inclinaven lleument, com amb conscient elegància.

22 setembre. El dissabte passat, després d'una pluja nocturna (el vent de llevant llançava amb violència les gotes contra els vidres de la finestra), va fer un dia extraordinàriament clar; bufava un vent fresc i tot el paisatge tenia una alegria que era com una dansa. Amb quina precisió es veien les llunyanies! Els cingles, de color d'hisop o de rovell, els conreus dels masos de les altures...

A la tarda vam arribar-nos als boscos del Mas de l'Anguera per veure si trobaríem rovellons. No vam trobar-ne, però la tarda era magnífica. Lluny, cap a Salou, el mar tenia una blavor pàl·lida. La posta va ser pura, com una mena d'aurora boreal una mica esvaïda: entre el foc es dibuixaven unes ratlles ben blaves. Pels voltants del Mas de l'Anguera el país és molt emboscat. Hi ha espesses pinedes joves, grans cingles, un aire tònic i una pau d'alta muntanya (no crec, però, que passi dels 600). M'ha recordat una mica la calma del Montseny. El belar d'un cabrit, vora l'ermita ben blanca —*Domus Dei: 1914*—, acabava d'arrodonir la il·lusió.

27 setembre. Últim dia al Mas. Però ja som a la tardor, que aquests dies ha volgut mostrar-nos la seva faç rúfola, i avui ja torna a somriure. Ahir i abans d'ahir feia fred (vam arribar a 7 graus a la matinada). Sota el cel gris volaven, heràldics, els corbs, en el gran vent, com alegres del temps aspre. A moments, passaven a prop i, si feia una ullada de sol, veia clarament els seus becs d'un groc de rovell d'ou i les plomes tornassolades, d'un negre de seda. És inoblidable el rítmic cruixir de seda del seu vol: *tsas, tsas, tsas...* Fa una impressió de feréstega energia. Avui, mentre escric davant la finestra, encara sento el crit nasal dels corbs, però ja passen més enlaire. Fa un dia assolellat, amb nuvolets blancs, de llana, perduts en el blau, i a penes es mouen les fulles. El paisatge sembla encantat. La verda mirada de les olives, entre el fullatge lunar, promet bona collita; els codonys ja es dauren; persisteix la blancor d'herba florida entre els avellaners. Ara assaborim aquella melangia de la fi de l'estiueig que,

com diu en Bofill i Ferro, «és una de les coses més exquisides de l'existència».

Aquestes últimes vetllades, la Maria, la Finona i la filla dels masovers han fet «comèdia» i han ballat. En Josep jaio cantava aires populars amb molta gràcia:

*És Gironella
la vila més bella...*

o bé:

Ai, adéu, Francisca, adios!

Sèiem a l'entrada, il·luminats pel quinquar. Grans i xics rèiem. A la cuina brillava el foc; a fora xiulava el vent, que feia pensar en les vetllades d'hivern, llargues i tristes.

16 agost. He hagut d'acompanyar un redactor del «Vogue» que ha vingut per preparar un reportatge gràfic sobre Picasso en la seva època barcelonina. Es diu Irving Penn i és un dels millors fotògrafs dels Estats Units. Ve recomanat pel pintor Joan Junyer al seu oncle. Coneix molts escriptors: Archibald MacLeish, Allen Tate, etc. Diu que no tem una nova guerra. Si aquesta es produís, la guanyarien probablement els Estats Units en l'esfera militar, però la perdrien ideològicament, perquè al món triomfaria el comunisme. «L'única manera de guanyar totalment la guerra —afegia— és evitant-la. Cal crear una doctrina dinàmica i constructiva enfront del comunisme.»

El dia que vaig anar, amb Sebastià Junyer, a saludar Irving Penn a l'hotel Ritz, vaig tenir ocasió de conèixer Salvador Dalí i la famosa Gala. No me'ls van presentar, però vaig poder observar-los llargament a poca distància, mentre parlaven amb Albert Puig. Dalí em passà molt a prop. El seu bigoti prim, lluent, obsessiu, elèctric, impressiona molt més en la realitat que en la fotografia. Sembla després de la pell, i com flotant ran de la cara. Vol tota una vocació anar pel món amb aquell mostatxo.

Segons Irving Penn, Dalí és un pintor molt representatiu de la nostra època. Jo trobo que la seves obres més intenses són les que plasmen les imaginacions, entre visceral i metafísiques, que sorgeixen als confins de la folia («L'enigma infinit», per exemple, és una pintura inoblidable). Però no em sembla gaire dotat del sentit de l'humor. Irving Penn comentava la fama de Dalí entre el públic *fashionable* d'Amèrica. Vaig acompanyar el fotògraf a una cursa de braus. En Dalí hi era i va cridar-lo. «Cal atendre les indicacions del geni», va dir-me Penn, amb un somriure.

11 gener. Sóc a Ginebra. Vora el llac hem contemplat les nombroses gavines que volatejaven, xisclant, ran de l'aigua, els aneguets negres i un parell de cignes lents, majestuosos. Les gavines volen per tota la ciutat, es posen a les teulades, donen a Ginebra un curiós aire marítim. De vegades xisclen agrament; no sé si són elles o bé un altre ocell els que fan un xiulet apagat, allargassat, d'una sola nota melangiosa, semblant al so d'aquells xiulets que els nens molt petits compren a les fires foranes.

Les merles d'ací són excepcionalment grosses i ben nodrides. Avui, quan tornàvem del Museu, n'he observat un parell que picotejaven àvidament en el clot d'un arbre. M'ha semblat que ingerien bocins de glaç (avui hem vist llargues estalactites d'aigua glaçada a la plaça de Cornavin), però, en ser-hi més a prop, he vist que menjaven «borrallons» d'ordi que algú els havia tirat.

13 gener. Neva des de primera hora de la tarda. A la nit, quan sortim del Palais, hi ha uns quatre dits de neu, i va caient pausada, solemne. Els borrallons ondulen, s'acosten al parabrisa, fugen tot d'una com petits insectes o fantàstics peixos. Els autos aparcats són petites muntanyes nevades.

20 gener. Aquests darrers dies el Palais era voltat d'un món de grisor i de blancor: puresa, perla, silenci. Però avui s'ha desfet la boira enllà del Léman i, mentre dinava al restaurant de les N.U., he pogut contemplar les serralades del Mont-Blanc, amb grans zones nevades, i més a prop uns boscos foscos, gairebé negres. Es veia la ciutat entorn del llac; els cotxes lliscaven, lluny, com joguines.

En sortir, cantaven dues o tres mallerengues. Hi havia conciliàbuls de xiprers greus, monàstics, d'avets majestuosos i de joves bedolls sense fulles, però amb brancatge finíssim, afuat, amb els troncs blancs de vegades graciosament inclinats, que els daven un aire delicat, dolç, de noies tímides.

21 gener. Ahir els primers símptomes vagament primaverals ja s'insinuaven en el cant de les mallerengues. Avui la temperatura encara ha pujat més: estem a sis o set graus sobre zero. Un empleat de la Carbide, Inc. ens ha dit: «*C'est le foehn. Demain il va pleuvoir*». Aquest matí, sota el tercer cedre de mà esquerra prop del Palais, he vist damunt l'herba com un coixí de seda, com una cosa delicadament domèstica: era un paó adormit. El cap ben amagat sota l'ala, el ventre d'un blau bronzini, la llarga cua caiguda, immòbil, com una silenciosa lira, sota el brancatge protector del cedre, era una visió inesperada, poètica, mallarmeana. Cap al tard, al fons dels carrers es dreçaven els cims del Mont-Blanc, gairebé irreals, rosats de la clara posta.

22 gener. Queden encara, damunt la gespa, alguns munts de neu. Mirant-me-la he pensat com és d'exacta la imatge de Pasternak que compara als ous de l'esturió aquesta neu granulada, coberta de punts negres de pols i de matèria vegetal.

Ginebra és dins la boira, avui. Cap al tard, el nostre carrer recorda l'hivern de Londres. He vist, en una finestra del carrer de la Servette, una mare bonica i jove, amb un infant al braç, mirant la gent amb un aire de felicitat domèstica, d'intimitat i dolçor.

23 gener. Encara hi ha boira. La temperatura continua essent benigna: 5 graus sobre 0. Sopem amb en Joan Ortega Costa i la seva muller. Ell ens llegeix les seves traduccions —amb rima— d'Apollinaire. Quin extraordinari poeta! Imaginació, tendresa i una força lírica que es troba en pocs tan sostinguda, tan segura. Bona part del sobrerealisme deriva, em sembla, de certs poemes d'Apollinaire on a penes hi ha cap element racional i on, sota l'obscuritat, es desplega una lògica poètica que ens embolcalla i ens domina irresistiblement. La *Chanson du mal-aimé* és, per al meu gust, una de les peces més impressionants de la poesia francesa.

24 gener. Anem a Saint-Cergue, estació deportiva situada a la carena del Jura, a uns cinc quarts de Ginebra. Quan ens hi acostem (té uns 1.000 m. d'alçària), comencem a veure la neu altra vegada —a Ginebra ja

s'ha fos fa dies. Boscos de roures, faigs i avets. Les soques dels faigs tenen unes curioses decoracions «abstractes» —de grisos i blancs—; a terra hi ha una espessa catifa de fulles d'un color clar d'esclòvia d'ametlla.

Hem vist el concurs. Els esquiadors baixaven amb una velocitat vertiginosa: els pantalons els flamejaven a un ritme molt ràpid. La indumentària de la gent contrastava bellament amb la neu: vestits i anoraks blaus, vermells, groc, magenta. Alguns turistes anglesos. Dues o tres dames molt elegants. Tornant, veiem la plana del Roine i, en la llunyania, els Alps blanquíssims, amb pinzellades de sol. És un dels bons panorames d'Europa.

25 gener. Anem a veure com mengen els cignes, ànecs i gavines (i uns altres ocells negrosos, que potser són polles d'aigua) a l'illa de J. J. Rousseau. És una atractiva colla; mengen àvidament, però no he observat cap baralla, i he vist que, de vegades, les gavines s'enfilen al llom dels cignes. A la riba hi havia un pobre ànec mort. Abans havia vist una gavina amb l'ala trencada, nedant vora la *bergue*.

Les gavines es confonen amb la vida de Ginebra, i no pas solament pels voltants de la rada, sinó en tota la ciutat. Van a grans vols pels carrers, conviuen amb els coloms i les merles. Llur xiscle agre, que solem associar amb els viatges marítims i amb els ports i les platges, és ací un *leit-motiv* permanent, tant com la cridadaissa, vulgar però alegre, dels pardals a les places parisenques.

30 gener. Dia clar i benigne. A mitja tarda, des d'una galeria del Palais, contemplo amb Ortega Costa el llac i les muntanyes, tot submergit en una claror delicada, extasiada: els vells cedres a primer terme, l'aigua sedosa, els parcs i les cases als pujols de l'altra riba i, al fons, majestuós, però una mica fantasmal, el massís del Mont-Blanc. És tan bonic, que un diria que ho és *massa*. S'explica que Sant Bernat es tapés els ulls quan passava davant els llacs de Suïssa, tement que li fessin oblidar la beutat del Creador.

31 gener. Anem a Friburg, ciutat alegre, amb so de campanes, amb grandioses fagedes freqüentades pels corbs, mesclant-se amb les cases, esfumant els carrers amb llur mola grisa. A les gorges del riu pengen, com uns màgics domassos de vidre, blanques, llarguíssimes estalactites de glaç.

Després visitem Berna, també amb un fons grandió de serres nevades. Als seus carrers porticats hi ha cases de te recollides, amables, hivernals, amb el sostre molt baix, i moltes botigues d'antiquari. Hem vist el fossat dels óssos bruns, i l'or i els colors vius de les fonts policromes. Sobre el riu, moltes gavines.

El camí, en sortir de Lausanne, passa per un dels paisatges més bonics d'Europa. Vora la via, el llac, que es diria una mar ampla, i a l'altra banda, reflectint-se en l'aigua, lleugerament emboirades, les serres dels Alps (Dent de Midi, etc.), amb grans zones de neu i formidables geleres.

1 febrer. Bon temps. Al parc del Palais es passegen, lents, suaus i orgullosos els paons (tres mascles i sis femelles). Els galls tenen una pompositat delicada, d'estil Lluís XIV. Semblen conscients de la beutat d'aquelles plomes blaves, verdes, tornassolades, sedoses, i arrosseguen la cua amb una complaença de núvia. Picotegen l'herba i de tant en tant fan un breu escataineig. Donen al parc una qualitat solemne, estilitzada, pre-rafaelita.

5 febrer. He visitat el professor Robinet de Cléry, autor d'una biografia crítica de Rilke (Presses Universitaires de France) i d'un estudi sobre *Rilke, traducteur* (Georg & Cie., Ginebra). No és suís: és un francès grasó i afable, que tot parlant tanca sovint els ulls. M'explica com fou que el vell Reinhart, gran protector d'artistes —oncle de Balthasar Reinhart—, va comprar la *tour* de Muzot. Un amic seu, jove pintor de talent, un dia va portar-li una pintura on hi havia, en el paisatge plàcid i auster del Valais, una casa antiga. Aquella nota va agradar tant a Reinhart, que va penjar-la al seu dormitori, vora el capçal del llit. Quatre anys després Rilke va escriure-li demanant-li ajut per a comprar una antiga torre que havia descobert en un anunci. Li n'enviava la fotografia. Reinhart va comprovar amb sorpresa que

era precisament l'edifici pintat pel seu amic.* Rilke havia anat a veure la torre, llavors buida de tot mobiliari. Quan Reinhart va oferir-la-hi, el poeta no va voler de cap manera que hi posessin electricitat ni telèfon (crec que ara hi són instal·lats). Allí, en el petit castell del segle XIII, en aquella «intimitat excessiva amb el silenci», com va escriure-li Valéry, compongué l'acabament de les *Elegies de Duino*.

Robinet de Cléry diu que ha conegut almenys una vintena de dames que li han assegurat haver estat amigues de Rilke, cadascuna d'elles convençuda d'ésser la predilecta. Em dona el nom d'una gran rilkiana de Sierre (aquesta no pas enamorada, però), una dama aristocràtica a la qual van dedicats els *Quatrains Valaisans*: Jeanne de Sépibus de Preux. Diu que Rilke parla, en un dels seus poemes francesos, d'un vell noguer que hi ha al jardí d'aquesta dama i que, per ambientar-se, el poeta anà diversos dies a casa la senyora de Sépibus de Preux, i li deia: «No us vinc a visitar a vós, sinó el noguer.» Zermatten ha publicat les cartes que Rilke envià a Jeanne.

6 febrer. Fa un dia serè, amb alguns núvols cap als Alps i una gebrada intensa, però l'horitzó s'aclareix aviat i es veuen les grans serres nevades. Anem vorejant el llac —Thonon, Evian— i ens aturem alguns minuts a veure la majestuosa abadia de Saint Maurice. És magnífica de proporcions, però ha estat molt restaurada (amb traça), i no té cap vidriera antiga. Quin vent més fred bufava per aquelles gorges! Després passem vora muntanyes molt altes i emboscades, amb els avets blancs de gebre. Davant nostre, la Dent de Midi es dreça amb assolellada blancor, i ja ens han acompanyat sempre les grans serralades de més de 2.000 metres, algunes de vora 4.000. Anàvem seguint el curs del Roine.

Hem dinat a Sion, després de visitar la catedral Va-

* Hi ha una discrepància de detall entre aquesta versió i la que dona Edmond Jaloux, posant-la en boca de Rilke: «Un dia vaig descobrir una antiga torre, vora Sierre, i hi vaig portar un amic. Doncs bé: va escaure's que aquella torre li agradava tant, havent-la només trobada en un gravat dolent, que la va fer reproduir per un pintor, i la va penjar sobre el seu llit. Però ignorava a quin indret de la terra es trobava aquella torre. Ara l'ha comprada.» (*Rainer Maria Rilke*, pàg. 45).

lère en el seu cim estrany, bessó del Tourbillon. Feia molt fred i trepitjàvem sempre gebre. A dalt hi ha un veritable burg fortificat, i en el seu clos hem vist una pedra romana amb inscripció votiva i un tros de columna jònica. Hem contemplat els amples cercles de muntanyes que teníem al volt, amb cims nevadíssims, on no es deu poder esquiar perquè els pendissos són vertiginosos. L'Haut de Cry té, penso, 3.900 metres. Sierre, capital del Valais, és una vila clara i simpàtica, amb un palau episcopal que m'ha recordat una mica l'arquitectura vigatana. Davant hi ha la catedral, on hem vist una deliciosa Verge d'alabastre —amb l'aire de les Madones decantades de França—, que té a la mà un raïm i un insecte. Deu ésser, pensem, la Madona del Valais, terra de vinyes. (El vi és blanc, una mica picant, molt agradable, semblant als vins del Rin.)

Hem intentat de veure Jeanne de Sépibus de Preux, a Sierre. Viu en un casal espaiós, noble; segurament ella devia suggerir el nom del seu carrer: és el carrer de Rainer Maria Rilke. Hem trucat repetidament, i no ha contestat ningú. Devien ésser a muntanya. Hem anat, doncs, cap al castell o torre de Muzot (cal pronunciar la *t*, m'havia precisat el professor Robinet de Cléry, per a no confondre el mot amb «museau»). És molt prop de la vila de Sierre —també alegre, oberta, voltada de boscos i de cims nevats—, i no ens ha costat de trobar-la. Jo, recordant les fotografies, he dit: «És allí». Una mica abans d'arribar-hi hi ha una gran creu de fusta amb teulada, que sempre m'havia intrigat en la fotografia del llibre que Edmond Jaloux dedicà a l'obra de Rilke: no havia distingit que es tractava d'una creu; més aviat em semblava un pal dels que sostenen les indicacions a les cruïlles. És el record d'una Missió del 1913; al bell mig de la creu, agrisada i gastada pel temps, hi ha un petit crucifix de metall clar. A la part baixa de la finca passa un camí, i des d'allí hem contemplat el pomerar de branques nues, en *espalier*, unes pomeres castigades, podades, enèrgicament dirigides. Al mig del *verger* s'ha aturat una merla: he pensat, com en el poema de Thomas Hardy, que més d'una vegada Rilke degué contemplar-les picotejant entre els ceps. Ja tombant pel camí, hi ha un barriet que dóna a una escala rústica, al cim de la qual hem vist una arcada amb rosers (ara, naturalment, sense fulles). Hem anat

seguint el camí fins a la porta gran. A banda i banda del barri hi ha unes petites làpides de marbre gris fosc; la de la dreta diu, en alemany, «Propietat privada»; la de l'esquerra, simplement, «Muzot». Al jardinet, dos bedolls, cinc o sis arbres que m'han semblat oms, i una pomera venerable.

Una escala coberta d'un sostre de pissarra negra, molt enverdit de molsa, dona accés a la casa. La paret de l'escala i la del mur que hi fa angle són totes revestides d'heura. L'edifici a penes té finestres. N'hi ha dues, més aviat petites, a la façana posterior i dues més, modernes com les altres, en una façana lateral. La llum entra també per diverses espitlleres, que recorden el caràcter defensiu del «castell». És un edifici humil, obscur, però ple de dignitat. A la façana principal hi ha una làpida, també de marbre gris fosc, amb la inscripció: RAINER MARIA RILKE: 1875-1926. Una mica enllà del mur lateral cobert d'heura es dreça el vell pollancre que inspirà, potser, aquells versos dels *Quatrains*:

*Peuplier, à sa place juste,
qui oppose sa verticale
à la lente verdure robuste
qui s'étire et qui s'étale.*

Vora el clos de les pomeres una petita vinya a l'estil del Valais: cada cep protegit per una estaca, tot molt ordenat, molt pulcre. Alguns ceps recorden vagament la forma d'una lira. I tota la finca és cenyida d'una tanca humil de fusta grisa, formada per estaques rentades per les pluges, sense pintar. Fa una impressió d'austeritat, gairebé de pobresa. La *tour* de Muzot està situada a uns dos quilòmetres de Sierre, més amunt de la vila, a la falda de les grans muntanyes emboscades (ara cobertes de neu), en un pendís suau i mirant cap a la vall oberta i alegre. És un indret solitari, silenciós, però no pas trist. Sota la clara llum del febrer, respirava la pau d'un ordre rústic antic i una mica solemne:

*Pays, trop fier pous désirer ce qui transforme,
qui, obéissant à l'été,
semble, autant que le noyer et que l'orme,
heureux de se répéter...*

Aquella torre del segle XIII, tota reclosa, estranyament recollida i com meditativa en el plàcid paisatge, és una de les peces més importants del món rilkià. Es comprèn que li guanyés el cor de seguida amb la seva gran promesa de solitud, de silenci, amb la companyia d'uns arbres plantats i estilitzats per l'home i d'uns boscos que perpetua, escampant les semences, el gran vent de Déu. Aquella torre, alhora noble i humil, té un color apagat, neutre, una curiosa severitat com de crisàlide. D'aquell clos, d'aquell silenci, d'aquella ombra va sortir-ne la glòria irisada i misteriosa de les *Elegies*, començades l'any 1912, durant les tempestes de gener, a la costa de l'Adriàtic, i acabades deu anys després, a la primavera «vallesana», en l'ímpetu d'una inspiració que el poeta va descriure com «un huracà mental que ho feia cruixir tot». És innegable, com ha escrit Graff, que les *Elegies de Duino* són l'expressió de la crisi existencial de Rilke en el seu punt culminant, una crisi dominada per la por de la mort. Però contenen una definició ben maragalliana de la poesia, concebuda com una operació transmutadora que confereix perdurança a l'efímer:

*...i aquestes coses,
que signifiquen esvaïment en llur ésser,
esperen que del tot les canviem en els nostres cors
invisibles.*

Raron (en francès Rarogne), on és enterrat Rilke, és a una vintena de quilòmetres de Sierre. És un llogaret de muntanya, amb olor de vaques i de brisa. Fa estrany, però en el Valais, terra de contrastos, s'associen la neu i les vinyes, els «alpagues des anges», els aspres cims i el vinet clar, de color d'oli pur. Les cases de Raron són bastant pobres; n'hi ha algunes de molt antigues, totes de fusta pintada (en recordo una, pujant cap a l'església, d'uns verds impressionants), però n'he vistes de pedra, amb obertures petites i un aire d'encongiment, d'estretor muntanyana que m'ha recordat certes masies, apagades i pobres, del Montseny. La gent a penes sap francès. Mentre ens enfilàvem cap al cementiri, venia darrera nostre un camperol que duia a l'esquena un dipòsit de fusta —probablement per portar-hi

formatges. Feia molt de fred, i ell anava amb les mànigues arremangades.

Jo li he dit, en francès:

—Es veu que no teniu fred, vós.

M'ha contestat, en un francès una mica germànic:

—No; ara, l'hivern ja s'ha acabat: som al febrer. A l'hivern sí, que hi fa fred, ací: 25 graus, de vegades.

Li he dit que anàvem a veure la tomba d'un poeta, d'un gran escriptor. En dir-li el nom, ha observat que Rilke era d'allí. Quan li he contestat que va néixer a Praga, ha fet:

—Sí, ell sí; però el seu pare era d'ací.

—Del Valais? —he preguntat.

—No, d'ací mateix, de Raron. Fa poc temps que això s'ha descobert. Ell és enterrat en aquest cementiri perquè ací va néixer el seu pare.

No sé com pot haver sorgit a Raron aquesta llegenda d'un Josef Rilke nat al Valais. El camperol també va dir-nos que la inscripció de la tomba és en llatí, i això comprova la seva tendència fantasiosa, ja que els dos famosos versos de l'epitafi són en alemany. Després va acomiadar-se alçant el capell amb gest senyorívol.

El petit temple gòtic, amb el cementiri al costat, s'alça damunt un monticle roquís d'un gris molt fosc, gairebé negre: de cara al poble té una paret vertical d'uns cinquanta metres. El campanar, molt punxegut, amb el teulat de pissarra ben negra, acaba d'enfosquir el conjunt. Tot plegat té un aire austeríssim, una mica aspre. La vall és allí més estreta, més propícia a les clars melangioses. Es troba primer el cementiri, amb lloses i flors a terra, però la tomba de Rilke no és allí. Travessem el fossar, ple d'inscripcions alemanyes —*Hier ruhig unsere liebe Mutter...*—, passem vora l'absis, i allí, arredossada la tomba a un mur lateral, reposa, solitari en la mort, el poeta. És en un petit clos d'una pedra com corcada per l'erosió, tot cobert d'una mena d'heura d'un verd fosc amb baies negres. A terra hi ha una creu senzillíssima, de fusta, on van gravar les inicials: R. M. R.; una creu tosca i humil com la del poema de Yeats que parla d'una morta jove i bonica. És d'una pobresa ben muntanyenca: una creu com de tomba de pastors. Dins el clos hi ha unes plantes, que han assecat les gebrades. I a la paret, una làpida alta i estre-

ta, d'una pedra clara, una mica ocre, amb l'escut familiar de Rilke i els versos que ell trià per epitafi:

*Rosa, oh pura contradicció: voluptat d'ésser
son de ningú sota tantes parpelles.*

La finor de l'escut i la gràcia de la làpida contrasten amb l'extrema pobresa de la creu i amb l'abandó general de la tomba. Allí hi ha tot Rilke: l'amic de les coses humils i obscures, dels rossinyols de color de terra i dels mendicants de París; i també el poeta d'imaginacions aristocràtiques, que es creia descendir d'algun tany germànic militar i antiquíssim. Rilke va tenir la «seva mort», la mort ben seva. Té la seva tomba, ben seva i solitària vora el mur, davant la neu i els boscos.

21 juliol. A la tarda tornem a l'Obac de *Fernando* a buscar bolets. Arreu groguegen els rossinyols, com flors escampades. És un juliol excepcionalment fresc i agradable (18 graus al matí). Pel camí sentim, al bosc del Negret, un parrupeig de tórtora insistent, amorós, verdaguerià.

He acabat de llegir l'estudi sobre Anna Frank al quart volum de *Littérature du XXe siècle et Christianisme*, que em regalà el P. Moeller. El dietari d'aquella dissortada noieta jueva és impressionant, però de vegades em vénen dubtes sobre la seva autenticitat absoluta. Ortega Costa va dir-me, a Ginebra, que alguns crítics tenen aquest Dietari per un *faux*. Potser no diria tant, però sembla poc o molt retocat, bastant «enriquit» amb consideracions que costa d'atribuir a una noieta de quinze anys. Però qui sap! Jo no sabia pas pronunciar-me.

23 juliol. Anem, en bella colla, al Mas de Borbó. Tarda suau, assolellada. L'alzina és un monstre vegetal, vetust i majestàtic (penso que la seva vellúria és de diversos segles). Líquens verd fosc i verd gris decoren les llargues branques, que s'inclinen formant com una tenda. El sol de mitja tarda daurava l'herba seca. Lluny, d'un gris pàl·lid, la serra de Llaveria, emmarcada pel verd obscur dels avellaners de primer terme. Quina impressió de repòs! Era una pau de paisatge una mica anglesa: la Maria deia que li recordava el parc de Wind-

sor. Després, la serra llunyana es precisa més: és d'una blava grisor, sembla una muralla de pedra nua.

12 setembre. Quin dia més pur! He vist sortir el sol pel coll que dona al Mas de Borbó; l'ombra de la muntanya encara es projectava damunt les serres que hi ha darrera el Mas nostre. Totes les herbes brillen intensament en la gran mullena. Cert, és ben merescut el prestigi de la rosada. És l'encís de les pedres precioses íntimament mesclat amb la vida, la llum del mineral tornada fugaç com la vida mateixa, uns diamants esfèrics, llisquents, amb el melangiós atractiu de les coses efímeres.

5 setembre. Al matí hi ha un cel net, amb algun d'aquells nuvolets blancs i lleugers que pinta Josep Obiols; però, en obrir la finestra, he contemplat, per primera vegada enguany, la llarga boira cotonosa a la carena, indicant la ratlla del riu i la frescor del setembre. Cantava una alosa, i l'alegria una mica trista de les seves passades s'entrellaçava amb el cant de l'últim grill. Les mallerengues feien sentir també les seves dues notes tenaçment insistides. Són els primers indicis tardorals en el paisatge olorós d'herbes, pintat amb menudes flors blanques i grogues, ben diferent ja dels tons de l'estiu. Una cuereta, agitant la llarga cua, mostrant vagament el ventre d'or, picotejava al rec, elegant tota ella, primmirada com una dama.

11 setembre. A quarts de dues trona i plou. Cap a mitja tarda fa sol, i es veuen uns núvols blancs a Rocanys; a ponent, el sol dibuixa amb neu la silueta de les grans nuvolades grises. De la finestra estant, veig una alosa que refila deliciosament, amb una mena d'embragada obstinació, que sembla un símbol de la vida pacient, misteriosa. La menuda creu de l'ocell —*petite croix véhémente*, digué Claudel— es retallava sobre el fons gris o blanc del cel, les refilades se succeïen incansablement, en unes estrofes que donen dues o tres variants d'aquella etèria melodia, tan lligada ací amb l'olor de la pluja i amb aquesta verdor nova dels camps.

4 juny. En Rafael Tasis m'esperava a l'estació de Cornavin. Travessem tot Suïssa. Boscos, prats, farratges d'una intensa flor groga, que són literalment quadrilàters d'or destacant-se en el verd de les prades. Vaques, gent ventant el fenc segat, cases nòrdiques amb façana de fusta d'un to fosc, gairebé com a Noruega. El vent fa olor d'herba i, de vegades, duu una alenada d'excrements de vaca. Més flors grogues, blanques, morades. Tot ordenat, pulcre; però abans, immediatament després de Lausanne, hem contemplat la grandiosa visió del Léman amb els Alps nevats —no gaire—, com sorgint de l'aigua tranquil·la, velada per una calitja estival.

El paisatge de Baviera és encara millor. Hi ha més avets, uns avets molt alts, que recorden els de la Selva Negra. L'arquitectura és més nòrdica. Hi ha uns talusos d'un verd rutilant, amb poblets de gravat antic vora els boscos negres, clapejats pel verd pàl·lid dels faigs; i, de vegades, uns estanys d'aigua molt clara s'allarguen en la inacabable verdor. Tot d'una sorgeixen, lluny, les formes blanques dels Alps bavaresos, més nevats que els de Suïssa.

Arribem a Munic a les deu del vespre. L'hotel «Regina», a la Maximilianplatz, és tot reconstruït, ja que va ésser esbotzat per les bombes. La meua cambra dona a un celobert. Al matí, els coloms volen a la part alta, parrupegen, es fan l'amor amb reverències i giragonses com de ballet rus. Fa sol. La ciutat és alegre i viva. Al parc que hi ha davant de l'hotel, els merlots fan sentir llur cançó llarga, apagada i dolça, la mateixa melodia que he escoltat als jardins de Ginebra, als parcs de Sant Gervasi i als boscos del Mas. Admirable unitat de la Natura, Estats Units de les Merles!

Visito la catedral de Munic amb en Tasis. És refeta amb ciment armat, però conservant la primitiva estructura gòtica. Hem vist la tomba del cardenal Faulhaber, el qui s'encarà coratjosament amb Hitler. Vora la làpida hi havia flors fresques.

6 juny. A la tarda visitem el camp de Dachau. Barraques, instruments de tortura, crematori. Dins una vi-

trina, un vestit brut i vell de presidiari, indescriptiblement brut, amb ratlles blaves. Una de les coses que més m'han impressionat és la fotografia d'un cadàver que dos guardians arrosseguen estirant-lo pel coll, amb uns enormes molls de ferro, com si fos una bèstia. Quin insult a la dignitat del cos humà!

8 juny. A la tarda volto per Munic, reposo al jardí —ple de tulipes i de flors blanques i blaves— que hi ha vora l'hotel, centrat per una estàtua en bronze de Goethe. Els merlots, amb el bec molt groc, picotegen a l'herbei. Les parelles d'enamorats gairebé parrupegen.

16 juliol. Els avellaners que vam plantar, fa dos anys, vora el bosc, tenen bon aspecte; n'hi ha cinc o sis que ja han donat fruit: en un d'ells he comptat set avellanes.

He sentit les tórtres en entrar al conreu i n'he vist volar una, ràpida, sobre les alzines. Quan tornava al Mas, hi havia a la vall uns quants fumerols que s'allargaven horitzontalment en la pau del capvespre. Ni un núvol en la posta vermella. Després, mentre reposava sota els vells plàtans, el fullatge dels olivers es retallava, precis contra un cel d'un color difícil de definir, color de lilà grisenc, en el gran silenci extàtic, en la solitud del camp fresc i benigne, vora el Mas arraulit. Tot era immòbil, com expectant en el crepuscle. El so de l'aigua subratllava la impressió de pau, l'amable misteri.

19 juliol. Aquest paisatge és olorós: perfum d'herba fresca, d'arbres, de flors, d'herba seca. Encara hi ha alguna flor a les ginesteres; els lliris blaus de vora l'era comencen a obrir els sis pètals fins, decorats al mig amb una pinzellada més fosca.

La vida ornitològica sembla, enguany, més abundant. Les cadernerres crien, com sempre, als plàtans; hi ha uns minúsculs «xerrets» de cant breu, rudimentari, subratllat ara i adés per una nota planyívola. Les merles xisclen quan passo pel bosc. Una puput s'alça en silenci.

22 juliol. Llegeixo, en el suplement literari del *Times*, un article sobre Conrad Aiken. Cita uns versos extraordinaris on parla, amb una finor i un ímpetu com els del millor Blake, d'una flor de *pimpernel* (suposo que en català és «pimpinella»). Sí; Aiken és un poeta important, més dotat líricament que Eliot.

Cap al tard baixo pel caminet des d'on, en un punt feliç, es domina el massís de la Mola, blava i grisenc, enquadrada pel verd fosc de dos roures joves. És com un vaixell poderós en aquell mar de carenes —se'n compten sis o set—, ben marcat el castell de proa; o sembla una Esfinx decapitada, les urpes de lleó ben visibles contra el cel.

23 juliol. Aquest matí érem a la cuina, i tot d'una ha cantat l'oriol als avellaners d'enllà de la «granja». Ha fet sentir les seves notes millors i més pures, de flauta irreal, un cant al qual un no es pot estar d'atribuir alguna secreta virtut màgica com la d'aquells cants d'ocell dels llibres medievals: «S'oi l'estrany refilet i les portes del palau van obrir-se...»

Cap al tard vaig a llegir al Puig d'en Gulló. Llegeixo *Qu'est-ce que la littérature*, de Sartre. Intelligent, monstruosament intelligent, però contradictori, agre, desdenyós amb tothom, obsedit d'una passió ètica que és absurd d'aplicar d'una manera absoluta a l'art literari.

1 agost. Som al Vernet. De bon matí passejo una mica. Ha refrescat molt i l'aire fa una olor exquisida d'indret alt, d'arbres, d'herbes i d'aigua. Ahir, en un carter del Vernet nou, vaig veure una caseta humil, però molt ben pintada, on una dama de cabell blanc regava els geranis del balcó. Vaig llegir el rètol amb el nom de la casa: *Mon rêve*.

22 agost. Dia pur, amb vent de llebeig (que ací anomenen «serè»). Els cingles es veuen nets, de color d'ocre o de púrpura. Vaig a muntanya amb l'Albert. Fa una tarda clara, assolellada, amb temperatura i claror de setembre. El bosc de Fernando és espès i sembla extàtic. Damunt el Mas de Borbó hi ha grans cúmulus blancs, amb zones grises. El verd dels conreus i dels boscos, el cel blau i la blancor dels núvols fan una estampa alegre en la gran solitud. No hem vist *ningú* en tota la tarda. Hem berenat a la mina del Mas de Garrut, davant unes pomeres i pereres carregades de fruita. Hem mirat les espitlleres del mas, vetust, primitiu; les finestres de fusta, sense vidres, amb un espiell a la part alta. Quan tornàvem, hem vist tres tudons que volaven molt alts, i després els hem sentit cantar sordament enllà dels boscos.

6 setembre. Aquest matí, quan era a la finestra de la meva cambra, ha comparegut tot d'una a la barana del terrat contigu —rajols vermells, amb dibuixos de li-

quen d'un color d'òxid de ferro— una cuereta amb pas ràpid, lleu. He vist la panxa grisa i daurada, l'ull brillant i rodó, el fimbreig graciosíssim. Només ha durat uns instants, però m'ha semblat un símbol del que té la vida de més pur, de més misteriosament amable. Ha volat de seguida cap als avellaners, en el sol clar, amb un crit alegre.

9 setembre. A quarts de dotze hem anat a Prades. Hi havia algun núvol blanc, però el sol brillava força. Hem vist Siurana al seu cim, com a la proa d'un gran vaixell, Albarca (el poble gairebé abandonat, amb cases esfondrades), Cornudella, els alzinars que hi ha poc abans d'arribar a Prades, i a la fi, la plana ampla, ben conreada, voltada de pujols, i la vila antiga i vermella.

A la tarda visitem l'ermita de l'Abellera, posada damunt mateix del cingle que dona a la profunda vall coberta de castanyers. Al fons hi ha Capafons. Hi havia ombres de núvols, però el sol il·luminava alegrement algunes cases i el campanar. És un indret feréstec, inolidable. Un corb ha volat cap a les roques ben roges, estranyament corcades per l'erosió. Hem vist la pedra amb els versos de Melcior Font, trets dels goigs que escriví per a la Verge:

*...Feu-nos ésser romani
de la vostra serra blava.*

I hem vist també el romaní, ara ben gerd i arrelat, que hi van plantar a la vora. En Gérard deia que aquell massís li recordava el Jura.

Després de collir espígol hem anat a Scala Dei. Gairebé tot són ruïnes: només queda en peu una portaleda renaixentista i el cos del temple, amb voltes foradades i grans tolls d'aigua en entrar. Figueres silvestres i heura envaeixen, com en els poemes romàntics, aquelles ruïnes. Al fons, orgue majestuós, els cingles verticals del Montsant, grisos i d'un ocre daurat, enllà de les vinyes de llicorell, on els ceps es barregen amb els ametllers de soca ben negra. Quina pau, quin silenci! Un home regava; després collia moresc. Hi ha una horta ubèrrima al mateix lloc que abans cobrien els grans edificis. Als marges dels conreus, anant cap

al poble, es veu entre les pedres algun carreu dels edificis enrunats: les motlures hi són ben visibles.

15 octubre. Vaig a París en el tren del matí. Fa un dia trist, emplujat. Cap al tard veiem el sol a les planures de França. He admirat una vegada més Brive, ciutat que només he contemplat del tren estant, però que em plauria visitar amb calma. La seva arquitectura, tant en la línia com en els colors, és especialment harmoniosa.

16 octubre. Surto aviat i veig que fa un dia serè i alegre. Que diferent és París d'ençà del meu viatge del 1958! Fa una impressió estranya de veure els edificis nets, rejoyenits, sense la pàtina dels anys, que els havia donat un color de neu i de sutge. La Madeleine és d'un ocre clar, pura com un temple grec tot just eixit de mans de l'arquitecte. L'Opéra també té un color alegre sota el sol, i els daurats han estat repassats amb cura. A moments he enyorat aquelles pedres ennegrides, més solemnes que les d'ara, però heus ací que passant, vora el boulevard Haussmann, al costat d'un temple ombrejat per arbres vetustos, la seva fúnebre negror m'ha repellit tot d'una i he conclòs que la gran neteja parisenca ha estat una mesura encertada.

17 octubre. Som a Brussel·les. Ens arribem a casa d'en Carner, però ningú no contesta. Comunico per telèfon amb Françoise Pechère (una dama que prepara una antologia de poetes catalans i castellans) i em diu que el poeta i la seva muller són a Lille. Ens esperen demà; soparem amb ells i dinarem amb els Pechère. Després visitem l'exposició «el segle de Rubens» al gran Museu. Hi ha Breughels, Van Dicks, uns apòstols inoblidables de Jordaens. Passegem llarga estona a peu i admirem la «Grande Place» il·luminada: és com submergir-se enllà dels segles —i gairebé en la pau d'antany. Tranquils brussel·lencs passaven l'estona al bar on hem anat a reposar; una dona obesa, d'uns seixanta anys, venedora de violetes, s'ha assegut davant nostre i ha deixat la capsa amb les flors, ben juntes, damunt la taula.

18 octubre. He anat amb la senyora Cruzet a l'avenue Bel Air, 32, per veure en Carner i la seva muller, Émilie.

Tenen un pis molt agradable. El «living» és de grans dimensions, dona al carrer i té llum abundant (avui era una llum viva i alegre). A les parets, pintures interessants —una «Place Pigalle» deliciosa, de la primera època de Joaquim Sunyer, més fina que el millor Dufy—, reproduccions d'escultures i de ceràmica incaica. En Carner m'indicava uns rostres somrients: «Són —deia— les úniques cares somrients d'aquell art, generalment dur, cruel.» Hi ha també unes imatges ingènues i admirables fetes a Mèxic amb palla, una pintura abstracta —que vol reflectir «l'angoixa còsmica»— d'una artista murciana molt corpulenta, casada amb un belga minúscul. La dama, ens expliquen, feia versos dolents, però com a pintora ha assolit fama (es diu, em penso, Pérez).

El despatx d'en Carner dona a un parc d'arbres vells, majestuosos —oms, castanyers d'Índies. El poeta em deia: «Són arbres alts com muntanyes». L'aire és pur, amb olors vegetals. «Ell no sap viure sense arbres» —comentava Émilie. Josep Carner duia un vestit de color bru, amb quadrets diminuts, i una armilla més clara (que ja li recordo d'anys enrera). Està gras. Té al front unes taques de l'edat, però no es veu gens decrepit. Al matí ha parlat llargament i ens ha contat records de l'Argentina, on els intel·lectuals i artistes que hi tractà eren d'una vanitat —diu— insuportable. Ha fet un gran elogi de Costa Rica; quan en Carner n'era cònsol, fou gran amic del President. I ens ha explicat com va enamorar-se de la seva primera muller, Carmen de Ossa. La descripció ha coincidit, punt per punt, amb la que va fer-me d'aquesta important anècdota fa més de quaranta anys.

A migdia ens ve a buscar la filla de Mme. Pechère. És una noia alta, molt alta, bonica —una de les poques belgues boniques que he vist. És casada i té dos fills adolescents. Quina expressió més finament melangiosa! («*Elle n'est plus gaie* —comentava després Émilie—; *elle est encore douce, mais pas gaie comme auparavant.*») El seu pare ens esperava al cotxe. Tenen una casa preciosa, al barri —molt llunyà del centre— que s'anomena Ixelles. És una casa tota blanca, amb un jardí d'herba molt verda, una escultura abstracta i, entremig d'arbres nòrdics, uns majestuosos pins mediterranis. La llum d'octubre era exquisida.

Cap a les cinc tornem a casa dels Carner. Al matí, quan la senyora Cruzet ha alludit l'amistat del poeta amb en Bofill i Mates, en Carner ha dit amb emoció: «Era l'home més honrat que...», però no ha pogut acabar la frase. La veu se li ha nuat; la cara, tota trasposada, se li ha omplert de llàgrimes. Jo he mudat de conversa, perquè aquell moment estrenyia el cor.

Ens han convidat a sopar en un restaurant pròxim, molt net i tranquil, on ja els coneixen. Jo he menjat una truita (peix) excel·lent. La cervesa era també deliciosa. A la fi del sopar hem taral·lejat cançons populars catalanes: «Muntanyes del Canigó», etc. «N'hi ha una —ha dit en Carner— que és "El Noi de la Mare"....» I li espurnejaven els ulls.

23 setembre. Sóc a la regió de Taunus, a uns vint-i-cinc quilòmetres de Francfort. Des de la finestra de la meua cambra veig el poblet de Glas Hütten, vora l'hotel. Minyons i noietes van cap a l'escola; una mare surt a acomiadar la nena fins al portal del jardí. Vora l'església —amb cúpules de pissarra molt historiades, una mica russes, i un rellotge d'esfera negra i busques daurades— hi ha el petit cementiri. Lloses fosques, creus, grans teixos negrosos. Un raig de sol, esbiaixat, fa brillar vivament una pedra de tomba, n'arrenca com un dard de llum estrany: els pre-rafaelites o els poetes del Crepuscle Celta l'haurien qualificada de «mística». Després passa una dona entre les sepultures: sembla que rega les flors. Al lluny hi ha els grans boscos, que travessen camí de Francfort (faigs i avets altíssims).

1898	Neix a Barcelona.	Guerra amb els E.U. — Pèrdua de les darreres colònies americanes (Cuba, Filipines i Puerto Rico).	<i>Poésies</i> , de S. Mallarmé (ed. definitiva). — R. M. Rilke comença a escriure el <i>Das Florenzer Tagebuch</i> .
1902		Majoria d'edat d'Alfons XIII.	E. d'Ors comença a publicar el seu <i>Glossari</i> . — <i>Els fruits saborosos</i> , de J. Carner.
1906		Moviment de la Solidaritat Catalana.	<i>Dietari</i> , de F. Rierola.
1908		Setmana Tràgica, a Barcelona.	
1909			
1911	Comença els estudis de llengua i literatura anglesa.	I Guerra Mundial (fins al 1918). Mancomunitat de Catalunya (E. Prat de la Riba, primer President).	<i>Gedichte</i> , de G. Trakl. — <i>La paraula en el vent</i> , de J. Carner.
1914		Revolució russa d'Octubre. — Mort d'E. Prat de la Riba (Josep Puig i Cadafalch, President). — Assemblea de Parlamentaris.	<i>Diario de un poeta recién casado</i> , de J. R. Jiménez.
1917			
1918	<i>La branca</i> (primer llibre de poemes).	Desastres de l'Annual i Monte-Arruit.	<i>Estances</i> , de C. Riba (vol. II, 1930).
1919	Tradueix els <i>Sonets i odes de John Keats</i> .	Marxa de Benito Mussolini sobre Roma.	<i>Charmes</i> , de P. Valéry.
1920	Intervé en la constitució dels «Amics de la Poesia».		<i>The Waste Land</i> , de T. S. Eliot.
1921			<i>Anabase</i> , de Saint-John Perse. — R. M. Rilke acaba les seves <i>Dünnester Elegien</i> .
1922	Tradueix el <i>Llibre de la Jungla</i> , de R. Kipling, a instàncies de Josep Carner (primer llibre en prosa traduït de l'anglès).		

- 1923 Dictadura del General Primo de Rivera (fins al 1930).
- 1925 Director de la «Revista de Poesia».
- 1928 *L'aire daurat. Interpretacions de poesia xinesa.*
- 1929 Ensulsiada de la Borsa de Nova York. — Exposició Internacional de Barcelona.
- 1931 *L'ombra i altres poemes.*
- 1932 Accés al poder d'Adolf Hitler. —
- 1933 Mort de F. Macià (Ll. Companys, President de la Generalitat).
- 1934 Revolució avortada a Catalunya i a Astúries. — Comença l'anomenat Bienni Negre.
- 1936 Formació de l'Eix Roma-Berlin. Guerra civil espanyola (acaba el 1939).
- 1938 II Guerra Mundial (acaba el 1945). — Supressió de la Generalitat de Catalunya.
- 1944
- Dictadura del General Primo de Rivera (fins al 1930).
- Supressió de la Mancomunitat de Catalunya.
- Ensulsiada de la Borsa de Nova York. — Exposició Internacional de Barcelona.
- Proclamació de la II República espanyola. — Generalitat de Catalunya (F. Macià, primer President).
- Accés al poder d'Adolf Hitler. — Mort de F. Macià (Ll. Companys, President de la Generalitat).
- Revolució avortada a Catalunya i a Astúries. — Comença l'anomenat Bienni Negre.
- Formació de l'Eix Roma-Berlin. Guerra civil espanyola (acaba el 1939).
- II Guerra Mundial (acaba el 1945). — Supressió de la Generalitat de Catalunya.
- Four Quartets, de T. S. Eliot.
- Extraits d'un Journal, de Ch. du Bos. — *Journal métaphysique*, de G. Marcel. — *Romancero gitano*, de F. García Lorca.
- Conquistador, d'A. MacLeish.
- Sentimento del tempo, de G. Ungaretti.
- J. Green comença a publicar el *Journal* (7 vols. fins al 1958). — *Hores angleses*, de F. Soldevila.

- 1945 Bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki.
- 1947 Referèndum i Llei de Successió.
- 1948 Montseny. *Zodiac d'un paisatge* (primeres mostres del seu dietari).
- 1949
- 1950
- 1952 Forma part de la delegació catalana al Congrés de Poesia de Segòvia.
- 1953
- 1955 *Poesia anglesa i nord-americana.*
- 1956
- 1957 *La Ciutat del Temps.*
- 1958
- 1961
- 1962
- 1963
- 1965
- 1966
- 1967
- Et nunc manet in te, suavi de Journal intime*, d'A. Gide.
- Animal de fondo*, de J. R. Jiménez.
- Max Brod publica els *Tagebücher*, de F. Kafka.
- Il mestiere di vivere*, de C. Pavese. — *Journal des années de guerre 1914-1918*, de R. Rolland.
- Cancionero, diario poético*, de M. de Unamuno.
- Del «Diari, 1918»*, de J. V. Foix.
- Figures de temps i Indagacions possibles*, de J. Fuster.
- Carnets*, d'A. Camus.
- L'estrella d'en Perris*, de J. V. Foix.
- Catalans de 1918*, de J. V. Foix.
- Quadern gris*, de J. Pla.
- Referèndum i Llei orgànica de l'Estat.
- Com un núvol lleuger. Més interpretacions de lírica xinesa.*

Sumari

Pròleg	5
Nota preliminar	17
1918	19
1919	22
1920	34
1921	41
1922	44
1923	45
1924	48
1933	54
1939	58
1940	60
1941	61
1942	68
1943	71
1944	72
1945	73
1946	74
1947	75
1948	77
1960	78
1961	89
1962	90
1963	92
1965	93
1966	98
Taules cronològiques	99

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001657106

Biblioteca
de Catalunya

D-BMC0

Adq.

1001657106

CB.

Top.

2006-8-29795

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

MC 27

L'obra literària de Marià Manent és d'una gran
coherència. El seu món poètic, l'hem de veure
plenament situat dins les coordenades del nostre
Noucentisme.

El «dietari dispers» (1918-1966), recollit en aquest
volum, és un fragment d'un dietari més ampli, una
part del qual fou publicada l'any 1948, i les altres
parts són encara inèdites.

En «A flor d'oblit» tornem a trobar el mateix clima
poètic de sempre, el món propi de Manent.
Algunes d'aquestes notes ja són poemes a mig fer,
per no dir fets.

edicions 62

barcelona

